

Ersta Sköndal högskola
Institutionen för socialvetenskap
Socionomprogrammet 210 hp

När hjälp blir stjälp! Vilken kunskap finns till hands för att hantera situationen?

En kvalitativ intervjustudie om avvikandeträning under behandling på institution.

Martin Wallén
Socialt arbete och kunskapsutveckling, 15 hp
SOC63 VT 2017
Examinator: Johan Vamstad
Handledare: Anders Kassman

Sammanfattning

Sedan mitten av 1800-talet har skadliga effekter som kan uppstå när ungdomar ska behandlas för normbrytande beteende på institutioner diskuterats och problematiserats. Det finns alltid en risk att den intervention som används förvärrar och/eller skapar nya normbrytande beteenden för ungdomarna. Denna studie har som ambition att belysa *en* av dessa skadliga effekter, fenomenet avvikandeträning. Med begreppet *avvikandeträning* menas att individer medvetet och omedvetet förstärker normbrytande beteenden samt lär sig nya normbrytande beteenden när de deltar i behandlingsinterventioner och vistas samman på institutioner (Andershed, Andershed & Söderholm Carpelan, 2010). Det finns mycket internationell forskning kring avvikandeträning men förvånansvärt lite svensk forskning om fenomenet.

Syftet med den här studien har varit att undersöka behandlande personals perspektiv och kunskap om avvikandeträning vid institutioner för ungdomar med normbrytande beteende. För att besvara studiens syfte har följande tre frågeställningar varit aktuella. Vilken erfarenhet och kunskap har behandlande personal om avvikandeträning bland ungdomar vid behandling och vistelse på institution? Hur hanterar behandlande personal att ungdomarna påverkar varandra negativt under vistelsen på institution? Vad kan behandlande personals kunskap om avvikandeträning innebära för utvecklingen av strategier för att hantera fenomenet på institutionerna?

Studien har en kvalitativ design och inbegripit åtta semistrukturerade intervjuer med behandlare som arbetar på institutioner för behandling av ungdomar med normbrytande beteende.

Resultatet har presenterats utifrån tre huvudteman; *Påverkan* som beskriver behandlarnas tankar om hur ungdomarna påverkar varandra, både positivt och negativt samt hur omfattande avvikandeträning är på institutionerna. *Erfarenhet* beskriver behandlarnas erfarenhet av avvikandeträning och *Strategier för att hantera* beskriver de strategier som behandlarna använder sig av för att hantera avvikandeträning. Studien analyserades med stöd av forskarna Michael Polanyi och Harry Collins teorier om tyst och uttalad kunskap samt Chris Argyris teorier om individer och institutioners lärande. Studiens resultat visar på att behandlarna har erfarenhet och kunskap kring avvikandeträning samt att avvikandeträning inte sker i större omfattning än annan positiv, prosocial påverkan mellan ungdomarna. Studien belyser även tendenser som kan påvisa att institutionernas struktur och behandlingsnorm påverkar möjligheterna att utveckla effektiva strategier för att hantera den avvikandeträning som ändå äger rum. I studiens avslutande kapitel diskuteras vidare forskning kring fenomenet avvikandeträning samt faktorer som möjligen skulle kunna bidra till att åtgärda utvecklandet av strategier för att hantera avvikandeträning på institutionerna.

Nyckelord: Avvikandeträning, tyst kunskap, uttalad kunskap, single- loop learning, institutionsbehandling.

Abstract

Since the middle of the 1800s, harmful effects that may occur when young people are treated for antisocial behavior at residential care institutions have been discussed and problematized. There is always a danger that the intervention used to treat young people worsens and/or creates new antisocial behaviors. This study has the ambition to highlight one of these harmful effects, the phenomenon of deviancy training. The concept of deviancy training means that individuals consciously and unconsciously reinforce antisocial behavior and also learn new antisocial behavior when they are partaking in treatment interventions and are grouped together at residential care institutions (Andershed, Andershed & Söderholm Carpelan, 2010). There is a lot of international research on deviancy training but surprisingly little Swedish research on the subject.

The aim of this study has been to investigate how the perspectives of treatment personnel and knowledge of deviancy training at residential care institutions can affect the treatment of young people with antisocial behavior. The three following questions were created to answer the intent of the essay; What experience and knowledge do treatment personnel have in the field of deviancy training among young people during treatment and sojourn at the residential care institution? How do treatment personnel handle the fact that young people affect each other negatively during their stay at the institution? What can treatment personnel's knowledge of deviancy training mean for developing strategies for managing that phenomenon at the institutions? The essay has a qualitative design and included eight semistructured interviews with treatment personnel working at residential care institutions for treatment of adolescents with antisocial behavior. The result of the essay has been presented based on three main topics; *Impact* describing the thought's of treatment personnel on how young people influence each other, both positively and negatively, and how extensive deviancy training is at the institution. *Experience* describes treatment personnel's experience of deviancy training, and *Strategies for Management* describes the strategies used by the treatment personnel to handle deviancy training. The study is analysed with the help of researchers Michael Polanyi and Harry Collin's theories of tacit and explicit knowledge, as well as Chris Argyri's theories about the learning of individuals and institutions. The outcome of this study shows that treatment personnel have experience and knowledge about deviancy training and that deviancy training does not occur to a greater extent than other positive, prosocial impacts between adolescents. The essay also illustrates trends that can demonstrate that institutional structure and treatment norm affects the possibilities of developing effective strategies to deal with deviancy training that does occur. In the final chapter of the essay, further discussion of the phenomenon of deviancy training is discussed as well as factors that can help solve the development of strategies for managing deviancy training at the institutions.

Keywords: Deviancy training, tacit knowledge, explicit knowledge, single- loop learning, residential care.

Innehållsförteckning

1	Inledning	4
1.1	Problemformulering	4
1.2	Syfte	6
1.3	Frågeställning	6
1.4	Avgränsningar	6
1.5	Begrepp och definitioner	7
2	Tidigare forskning	8
2.1	En kort historik kring avvikandeträning	8
2.2	Internationell forskning	9
2.3	Svensk forskning	10
3	Teoretiska utgångspunkter	12
3.1	Tyst kunskap (Tacit knowledge)	12
3.2	Uttalad kunskap (Explicit knowledge)	13
3.3	Haldin – Herrgårds definition av begreppen	13
3.4	Single- and double loop learning	14
4	Metod	15
4.1	Metodval	15
4.2	Förförståelse	15
4.3	Urval	16
4.3.1	Undersökningsgrupp	17
4.4	Intervjuer	17
4.4.1	Semistrukturerade intervjuer	18
4.4.2	Genomförande av intervjuer	18
4.5	Databearbetning och analys	19
4.6	Reliabilitet, Validitet och Generalisering	20
4.7	Litteratursökningar	21
4.8	Metoddiskussion	22
4.9	Forskningsetiska överväganden	23
5	Resultat	25
5.1	Påverkan	25
5.1.1	Påverkan och Omfattning	25
5.1.2	Behandlingstid	26
5.2	Erfarenhet	26

5.2.1	Behandlares erfarenhet av negativ påverkan	26
5.3	Strategier för att hantera	28
5.3.1	Relation	28
5.3.2	Planera, Förebyggande arbete och Struktur	28
5.4	Begreppet avvikandeträning	29
6	Analys	30
6.1	Påverkan	30
6.1.1	Påverkan och Omfattning	30
6.1.2	Behandlingstid	30
6.2	Erfarenhet	31
6.2.1	Behandlares erfarenhet av negativ påverkan	31
6.2.2	Behandlares personliga erfarenhet	31
6.3	Strategier för att hantera	32
6.3.1	Relation	32
6.3.2	Planera, Förebyggande arbete samt Struktur	33
6.4	Begreppet avvikandeträning	34
6.5	Övergripande analys	34
7	Slutsatser	36
8	Diskussion	37
8.1	Vidare forskning	38
9	Litteraturlista	39
	Bilaga 1 - Informationsbrev	42
	Bilaga 2 - Brev till forskare	43
	Bilaga 3 - Intervjuguide	44
	Bilaga 4 - Teoretisk modell, Single- and Double loop learning	46

1 Inledning

Skadliga effekter (eller så kallade iatrogena effekter) som uppstår vid behandling är inget nytt fenomen inom västvärldens olika vårdapparater. Det föreligger alltid en risk att den intervention som sätts in, även med en god intention, skapar ny problematik för individen och/eller leder till att individens problematik förvärras ytterligare. Ett exempel på detta fenomen inom sjukvården skulle kunna vara att individen utsätts för behandlingsresistenta bakterier under vistelsen på sjukhus (Sohlberg & Sohlberg, 2013). Ett annat exempel från kriminalvården skulle kunna vara att de intagna på en anstalt utsätts för ytterligare påverkan och inläring av nya kriminella beteenden av andra intagna på anstalten.

Denna uppsats är tänkt att belysa *ett* möjligt exempel av iatrogena effekter inom institutionsbehandling av ungdomar med normbrytande beteende samt vilken kunskap, tyst eller uttalad, som behandlande personal har kring just den effekten. Den tilltänkta iatrogena effekt som ska undersökas i uppsatsen benämns som *avvikandeträning (deviancy training)* och är ett fenomen som har uppmärksammats av den internationella forskningen inom ämnesområdet (Dishion, McCord & Poulin, 1999; Dodge, Dishion & Lansford, 2006; McCord, 1978). Med begreppen *avvikandeträning* eller *deviancy training* menas att individer medvetet och omedvetet förstärker normbrytande beteenden samt lär sig nya normbrytande beteenden när de deltar i behandlingsinterventioner och vistas samman på olika institutioner (Andershed, Andershed & Söderholm Carpelan, 2010).

Under de år som jag har arbetat på olika institutioner i Sverige har jag kommit i kontakt med många ungdomar som genomgått behandling för normbrytande beteende. Jag har många gånger reflekterat kring de insatser som har genomförts på institutionerna och självfallet reflekterat lite extra över de insatser som jag själv har varit delaktig i. Vad händer när många högriskungdomar med normbrytande beteende sätts samman på ett och samma ställe? Hur påverkar de varandra? Vad visar forskningen på? Vilken forskning går att hitta som behandlar detta fenomen? Diskuteras fenomenet bland behandlande personal på institutionerna? Min uppfattning och de erfarenheter jag har från att arbeta tillsammans med ungdomarna på institutioner är att behandlingsmetodiken och institutionernas struktur/organisation ofta har svårigheter att hantera det negativa inflytande som ungdomar har på varandra.

1.1 Problemformulering

Litteratursökningen till studien har identifierat mycket internationell forskning kring avvikandeträning men förvånansvärt lite svensk forskning och litteratur kring fenomenet, framförallt när det kommer till avvikandeträning vid behandling av ungdomar på institution. Det knappa material som går att urskilja i den svenska litteraturen/forskningen fokuserar mestadels på andra sammanhang där ungdomar påverkar varandra, t.ex. vid brandskydd, än just behandling av normbrytande beteende på institution. Detta faktum blir intressant då fenomenets mekanismer med största sannolikhet är relevanta och

inblandade i många av de situationer och sammanhang som ungdomar hamnar i vid vistelse och behandling på institution.

Även internationellt efterlyser forskare ytterligare studier kring avvikandeträning. Det genomgående temat i den tidigare forskningen är att ytterligare studier skulle göra det möjligt att klargöra hur fenomenet uppstår och vad det ger för effekter i de situationer och sammanhang som är kopplade till hur ungdomar påverkar varandra när de behandlas och lever tillsammans (Dishion et al., 1999; Dodge et al., 2006). Shapiro, Smith, Malone och Collaro (2010) skriver i sin studie kring fenomenet; "To date, relatively little attention has been given to studying the deviancy training mechanism and possible iatrogenic effects of grouping youth in juvenile justice settings" (s. 243).

Efter att ha gått igenom det material som har samlats in för den här uppsatsen infinner sig ett flertal frågor och funderingar. Hur genomförs det praktiska arbetet kring avvikandeträning vid vistelse och behandling på institution i Sverige? Hur ser kunskapen kring fenomenet ut? Föreligger det en risk att de insatser vi sätter in för att stödja ungdomarna i praktiken gör mer skada än nytta? Viken erfarenhet har behandlare på institutionerna om avvikandeträning och hur ser de på fenomenet i sig?

Andershed et al. (2010) lyfter fram behandlaren/praktikerns roll när det kommer till gruppinterventioner vid normbrytande beteende. "Här måste de praktiker som leder gruppen vara medvetna om den process som brukar kallas avvikandeträning" (s. 90). Brandon, Rocque och Rocque (2014) menar även, i likhet med Andershed et al. (2010), att en viktig komponent för att reducera iatrogena/skadliga effekter vid behandlingsinsatsen är en ökad förståelse och medvetenhet kring avvikandeträning (Brandon, Rocque & Rocque, 2014). I den bok som Dogde et al. (2006) har satt samman kring fenomenet avvikandeträning lyfter författarna i kapitlet *Findings and Recommendations* fram behandlarnas viktiga roll i att hantera och därmed minska avvikandeträning under interventionen. Författarna skriver:

Level of expertise of the group leader(s). Deviant peer contagion is a highly volatile phenomenon that can be dissipated by a truly expert group leader who knows how to divert attention, reestablish appropriate norms, and respect but control participants. Novice leaders are more vulnerable to contagion effects and should not be allowed to lead all-deviant peer groups, especially without close supervision (p. 376, Dogde et al., 2006).

Den internationella forskningen om avvikandeträning återkommer gång på gång till behandlarnas roll under behandlingsintervention och vistelsen på institution. Jag uppfattar därmed behandlarnas roll som en viktig faktor i arbetet med att försöka reducera de iatrogena effekter, i synnerhet när det kommer till avvikandeträning, som kan uppstå vid ungdomars behandling och vistelse på institution.

Med anledning av den viktiga roll som behandlarna har blir frågan om deras kunskap viktig, dels genom att de besitter kunskap och erfarenheter utifrån sin praktiska erfarenhet, men också för att analysera hur medvetna de är om den mer samlade, teoretiska kunskapen inom ämnesområdet.

Ambitionen med denna studie blir således att belysa och analysera behandlandepersonals perspektiv och kunskap om avvikandeträning vid institutionsbehandling av ungdomar med

normbrytande beteende utifrån tyst och uttalad kunskap samt forskaren Chris Argyris (1999) teorier om individens lärande inom organisationer.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka behandlande personals perspektiv och kunskap om avvikandeträning vid institutioner för ungdomar med normbrytande beteende.

1.3 Frågeställning

Vilken erfarenhet och kunskap har behandlande personal av avvikandeträning bland ungdomar vid behandling och vistelse på institution?

Hur hanterar behandlande personal att ungdomarna påverkar varandra negativt under vistelsen på institution?

Vad kan behandlande personals kunskap om avvikandeträning innebära för utvecklingen av strategier för att hantera fenomenet på institutionerna?

1.4 Avgränsningar

En studie kring fenomenet avvikandeträning skulle kunna vara disponerad på många olika sätt och eftersom fenomenet inte är så väl beforskat i en svensk kontext blev det till en början mycket idéer och uppslag till uppsatsen som inte gick att genomföra på grund av tidsramen och de praktiska möjligheter som står till den här studiens förfogande. Till exempel skulle det varit mycket intressant att undersöka fenomenet på fler institutioner och med fler respondenter, gärna via enkäter. Hur skulle resultatet blivit då, hur ser kunskapen om avvikandeträning ut på Sveriges institutioner? Ytterligare en uppsatsidé som valdes bort var en kvalitativ intervjustudie med ungdomarnas erfarenheter av avvikandeträning under behandling och vistelse på institution, då jag efter vissa efterfrågningar insåg att jag skulle få svårigheter med att hitta respondenter till studien. Det skulle även varit intressant att undersöka hur olika behandlingsmetoder (t.ex. ART) som behandlar ungdomar i grupp hanterar avvikandeträning under behandlingsinterventionerna och om de faktorer som spelar in vid avvikandeträning är något som lyfts fram under metodunderutbildningarna. Listan över intressant forskning kring fenomenet avvikandeträning blir snabbt lång men jag valde att avgränsa studien till behandlarnas erfarenheter och kunskap eftersom jag själv har erfarenhet av fenomenet och att den tidigare forskningen kring fenomenet belyser de faktum att *behandlarnas roll och kunskap* är av stor vikt när avvikandeträning ska hanteras och bearbetas. Jag är medveten om att avgränsningen till att enbart undersöka behandlares erfarenheter av fenomenet medför att ett helhetsgrepp eller kartläggning kring fenomenet inte blev möjlig och att viktiga kopplingar till ytterligare faktorer som spelar in när avvikandeträning gör sig gällande under behandling gick förlorade.

1.5 Begrepp och definitioner

Avvikandeträning / deviancy training - Fenomenet avvikandeträning definieras på olika sätt inom den aktuella litteraturen och här presenteras ett par definitioner för att ge läsaren en bredare bild av fenomenet och hur det kan tänka sig fungera i praktiken. Med avvikandeträning eller deviancy training menas att deltagarna i en gruppintervention både medvetet och omedvetet förstärker varandras normbrytande beteenden. Begreppet innefattar även att deltagarna lär in nya normbrytande beteenden som läggs till deltagarnas beteendepertoar (Andershed et al., 2010). Avvikandeträning beskrivs även som en social inlärningsprocess där jämlika kamrater/individer förstärker varandras avvikande beteende via tal och beteenden (Shapiro, Smith, Malone & Collaro, 2010). Författarna till studien *Natural Experiment in Deviant Peer Exposure and Youth Recidivism* hävdar även att det finns tendenser som visar på att denna process är en stark social mekanism som leder till en högre grad av återfall i avvikande beteende. Avvikandeträning används även mer generellt för att benämna hur individer påverkar varandra negativt under olika behandlingsinterventioner samt när ungdomarna placeras samman på olika institutioner, läger och skolor (Dishion et al., 1999; Gottfredson, 2010).

Iatrogena effekter – Detta är negativa/skadliga effekter av behandling på institution. I denna uppsats handlar det om skadliga effekter som uppstår vid behandling och vistelse på HVB – hem.

Normbrytande beteende – I denna studie innefattar begreppet normbrytande beteende ungdomar som bryter mot rådande normer och regler i den miljö som de befinner sig i.

Institutioner – När institutioner nämns i denna studie betyder det ett så kallat HVB hem (Hem för Vård eller Boende).

Ungdomar – Med ungdomar menas pojkar mellan 12 - 18 år som har placerats på institutionen via lagarna SoL eller LVU på grund av problematik med normbrytande beteenden (I vissa av citaten i analysdelen av uppsatsen står det ibland ”elever”, behandlarna menar då ”ungdomar”).

Högriskungdomar – I det avsnitt som tar upp tidigare forskning kring avvikandeträning benämns vissa ungdomar som högriskungdomar. Med högriskungdomar menas att dessa ungdomar har en hög grad av normbrytande beteende.

Behandlare – Med behandlare menas den personal som arbetar aktivt med ungdomarna och utför behandlingsarbete på institutionerna.

2 Tidigare forskning

I denna del av uppsatsen kommer jag att lyfta fram internationell- och nationell forskning kring avvikandeträning med syftet att påvisa fenomenets existens samt att ge bakgrundsfakta till uppsatsens problemformulering, syfte och frågeställningar. Jag kommer även inkludera en studie som inte visar på lika stora negativa effekter av avvikandeträning som övriga studier i uppsatsen visar på. Denna studie tas upp med syfte att, för läsaren, ge en bredare kunskap om fenomenet samt att påvisa att forskningen kring avvikandeträning inte är helt samstämmig.

Avvikandeträning är ett ämnesområde som är väl beforskat internationellt (dock ej i Sverige) och det blir omöjligt att, inom ramen för den här uppsatsen, ge en fullständig bild av det aktuella forskningsläget kring fenomenet. Jag har med tanke på detta valt ut några internationella studier som jag uppfattar som mest relevanta för min uppsats. När det kommer till den svenska forskningen har jag försökt att ta med de flesta studier, rapporter och utvärderingar som jag har kunnat hitta vid litteratursökningen. Detta för att ge läsaren en så pass bred bild som möjligt av hur forskningen kring avvikandeträning ser ut i Sverige.

2.1 En kort historik kring avvikandeträning

Avvikandeträning är inte ett fenomen som nyligen har uppmärksammats av litteratur och forskning på ämnesområdet. Redan 1825 diskuterades de iatrogena effekter, däribland avvikandeträning, som kunde uppstå när ungdomar med normbrytande beteende sattes samman på institutioner. Denna diskussion blev som mest aktuell då House of Refuge grundades i New York 1825. Tanken med House of Refuge var att skapa ett alternativ till att sätta ungdomarna i fängelse med andra vuxna kriminella vilket skulle medföra att ungdomarna skulle bli influerade till en kriminell livsstil. Redan 1850 kritiserades projektet House of Refuge för att förhållandena inte var mycket bättre än när ungdomarna satt i fängelse tillsammans med vuxna kriminella. Kritikerna menade att när ungdomarna placerades tillsammans medförde det en perfekt grogrund för att lära sig ytterligare normbrytande beteenden (Osgood och O'Neill, 2006). Forskaren Joan McCord genomförde 1978 en studie med syfte att följa upp ett preventionsprogram för ungdomar med normbrytande beteenden.

Preventionsprogrammet hette *The Cambridge-Somerville Youth Project* och genomfördes på 1950-talet. McCords studie visade på att väl implementerade och välmenande interventionsprogram för ungdomar emellanåt har skadliga effekter på deltagarna i programmet (McCord, 1978). 1999 publicerade Dishion, McCord och Poulin en studie, *When Interventions Harm, Peer Groups and Problem Behavior*, vilket medförde att forskningen kring ämnesområdet fick ett uppsving samt att diskussionen om avvikandeträning vid gruppinterventioner och institutionsbehandling återupptogs.

2.2 Internationell forskning

Studien *When Interventions Harm, Peer Groups and Problem Behavior* visar på att avvikandeträning uppstår när ungdomar sätts samman i grupp vid behandlingsinterventioner och att behandlarens roll under interventionen är en faktor tillsammans med upprepad kontakt mellan ungdomar med normbrytande beteende. Studien visar även på att graden av normbrytande beteende hos ungdomarna som deltar i interventionen är en faktor när avvikandeträning uppstår (Dishion et al., 1999).

Deviancy training: understanding how preventive interventions harm är ytterligare en studie som påvisar att avvikandeträning är en iatrogen effekt vid behandling. Studiens författare undersöker avvikandeträning vid "after-school programs" och i likhet med McCords studie från 1978 så hittar Gottfredson bevis för att avvikandeträning sker under programmet och att avvikandeträningen mestadels sker under aktiviteter som inte har en tydlig struktur (Gottfredson, 2010).

Welsch och Rocques studie *When crime prevention harms: a review of systematic reviews* visar på att avvikandeträning uppstår under behandlingsinterventioner för normbrytande beteende hos ungdomarna samt att behandlarnas roll under interventionen är en av de faktorer som spelar in när avvikandeträning uppstår (Welsh & Rocque, 2014). *Natural Experiment in Deviant Peer Exposure and Youth Recidivism* är en studie som undersöker de iatrogena effekter, däribland avvikandeträning, som uppstår när ungdomar placeras tillsammans med andra normbrytande ungdomar på olika behandlingshem. I studiens slutsatser belyser författarna ett flertal faktorer som spelar in när avvikandeträning uppstår, däribland att en tydlig struktur saknas på behandlingshemmet eller i behandlingsmetoden samt att behandlingen utförs på ett otillbörligt sätt (Shapiro, Smith, Malone & Collaro, 2010). Boken *The Problem of Deviant Peer Influences in Intervention Programs* lyfter fram de iatrogena effekter som kan uppstå vid gruppinterventioner och den forskning som visar på att ungdomar lär sig nya normbrytande beteenden genom att umgås med andra ungdomar med normbrytande beteenden. Boken utvärderar en stor mängd material som visar på att avvikandeträning förekommer vid olika interventioner där ungdomar genomgår behandling för normbrytande beteenden (Dodge et al., 2006). I den här uppsatsen kommer två kapitel i Dodge et al. (2006) att särskilt betonas och det är kapitel åtta, *Peer effects in Juvenile Justice* (Osgood & O'Neill, 2006) och kapitel tio, *Findings and Recommendations: A Blueprint to Minimize Deviant Peer Influence in Youth Interventions an Programs* (Dishion, Dodge & Lansford, 2006). Osgood och O'Neill (2006) menar att avvikandeträning har en inverkan på de interventioner som äger rum på institutioner för ungdomar med normbrytande beteende och att det inte är ett nytt fenomen i sammanhanget. Avvikandeträning kan uppstå på många olika sätt men behandlingsinsatser som för samman ungdomar med normbrytande beteende löper högre risk för fenomenet eftersom ungdomarna spenderar så mycket tid med varandra på institutionen. Osgood och O'Neill (2006) eftersöker ytterligare forskning kring fenomenet för att försöka förstå hur de mekanismer som ligger bakom avvikandeträning fungerar och hur behandlare och institutioner ska hantera fenomenet. Dodge et al. (2006) lyfter i det avslutande

kapitlet fram de rekommendationer och upptäckter som studierna i boken gett upphov till. Bland ett flertal faktorer som spelar in när avvikandeträning uppstår går det till exempel att finna; vikten av behandlaren roll och kunskap vid behandlingsinterventioner, hur strukturen ser ut på institutionen och under behandlingsinsatsen för ungdomarna, hur mycket tid ungdomarna spenderar tillsammans och vilken grad av normbrytande beteende ungdomarna som är placerade på institutionen och/eller genomgår behandlingsinsatsen har.

Det finns även forskning som visar på att avvikandeträning inte är så pass omfattande och inte ger så allvarliga effekter på behandlingen som de studier som nämnts tidigare i kapitlet hävdar. En studie där avvikandeträning har framstått som en faktor som inte påverkat ungdomarna i samma utsträckning är studien, *Intervention Groups for Adolescents With Conduct Problems: Is Aggregation Harmful or Helpful?* Författarna till studien menar att avvikandeträning fortfarande sker men i mindre omfattning än vad tidigare forskning hävdar. Författarna till studien hävdar även att själva sammansättningen av ungdomarna under behandlingsinterventionen påverkar avvikandeträning i mindre grad än tidigare studier kring ämnesområdet (Mager et al., 2005).

2.3 Svensk forskning

Vilken forskning kring avvikandeträning står att finna i Sverige? Det framkommer ett flertal utvärderingar av brandskydd, dvs. utvärderingar av de insatser som genomförts för att hindra ungdomar att elda upp saker, t.ex. bilar och skolor. Vid dessa utvärderingar nämns avvikandeträning som ett fenomen att undvika när gruppinterventioner används för att få ungdomarna att sluta elda upp saker. I brandskyddsstudierna menar författarna att det finns en risk för att ungdomarna förstärker varandras normbrytande beteenden (i detta fall elda upp saker) och även lär in nya normbrytande beteenden (Persson, 2013; Persson, Uhnö, Ekbrand, Thodelius & Lindgren, 2013; Lindgren, Björk, Ekbrand, Persson & Uhnö, 2013).

När det kommer till avvikandeträning kring ungdomskriminalitet skriver Gunnar Bergström (2012) i sin bok *Kriminalitet som livsstil* att,

En slutsats man kan dra av forskning är att det är effektivt att arbeta med grupper vad gäller vuxna kriminella. Det är viktigt att nämna eftersom siffrorna för ungdomar talar för motsatsen, dvs. att de ofta påverkar varandra negativt när de behandlas i grupp (s. 227).

Som jag tidigare nämnt i inledningen av uppsatsen beskriver Andershed et al. (2010) fenomenet avvikandeträning i sin utvärdering av vilka insatser som fungerar när ungdomar som begår brott ska förmås att sluta begå brott. Bergströms (2012) påstående och det faktum att Anderhed et al. (2010) lyfter avvikandeträning i sin utvärdering, talar för att avvikandeträning även gör sig gällande i den svenska litteraturen som särskilt behandlar interventioner för ungdomar med kriminella beteenden. Det går även att hitta vissa tendenser som visar på att ungdomar som behandlas och vistas på institution i Sverige utsätts för fenomenet avvikandeträning. *Ett år efter avslutad behandling – Uppföljning av ungdomar utskrivna från SiS 2007* är en rapport där ungdomar som varit placerade på

Statens institutioners styrelse (SiS) beskriver sin tid på institution. Ungdomarna beskriver vad som fungerat bra och vad som har fungerat sämre. Rapporten undersöker även om ungdomarna tycker att de fått det stöd de behövde under vistelsen på institutionen (Gudmundsdóttir & Nordqvist, 2011). I kapitlet där ungdomarnas egna tankar kring sin tid på institutionen lyfts fram skriver författarna till studien;

Ungdomarna kommenterar även svårigheten att leva och bo tillsammans med personer som inte är självvalda. Stämningen inom ungdomsgruppen kunde periodvis vara spänd med förekomst av såväl hot, fysiskt våld som mobbing. Man ifrågasätter även varför ungdomar med varierande problematik och hjälpbehov placeras tillsammans (s. 31).

Ungdomarnas egna kommentarer redovisas även och följande citat som visar på att avvikandeträning kan ha förekommit går att finna i studien: ”Att jag blev placerad tillsammans med ungdomar som hade så mycket mer problem än jag själv hade (ej kriminell)” (s. 31, Gudmundsdóttir & Nordqvist, 2011), ”Jag satt ihop med drogmissbrukare (vårdskriminell)” (s.31, Gudmundsdóttir & Nordqvist, 2011). Dessa citat från ungdomarna i studien skulle kunna tyda på att avvikandeträning har ägt rum under behandlingen/vistelsen på institutionen.

Liknande citat från ungdomar placerade på institution går att finna i Levins (1997) studie, *Råbyundersökningen 1994*: ”Ja, man lärde sig nya brott av de andra som satt inne. Det var inte mycket mer jag lärde mig” (s. 114, Levin, 1997). ”Allt som jag inte kunde innan. Allt. På det kriminella planet, allt jag inte kunde innan. Sno bilar. Man lärde sig att knarka där inne. Det var ju många gånger man satt bakom växthuset och rökte en holk” (s. 114, Levin, 1997).

Tendenser som visar på avvikandeträning inom svenska institutioner går också att hitta i Palms (2003) studie om ungdomars upplevelser av slutet ungdomsvård. Ungdomarna har i denna studie svarat att de lärt sig mer om narkotika och brott än andra positiva och prosociala lärdomar från behandlingstiden på institutionen (Palm, 2003, s. 19, tabell 7).

Sammanfattningsvis går det att urskilja ett flertal återkommande teman inom den forskning som tagit upp om kring avvikandeträning i detta avsnitt. De teman jag har valt lyfta fram är:

- Behandlande personals medvetenhet, kunskap och erfarenhet av fenomenet är en faktor som verkar vara avgörande när avvikandeträning uppstår
- Struktur under aktiviteter/behandling är en faktor som spelar in när avvikandeträning uppstår
- Det finns ett behov av ytterligare forskning kring fenomenet avvikandeträning (framför allt i Sverige)

Återigen vill jag nämna att denna uppsats inte har som syfte att ge en heltäckande beskrivning av forskningen kring ämnesområdet utan endast, utifrån den forskning som har varit relevant för studien, skapa en bild av fenomenet avvikandeträning och hur avvikandeträning kan hanteras/förebyggas, både nationellt och internationellt.

3 Teoretiska utgångspunkter

För att analysera studiens resultat har två begrepp valts ut, *explicit knowledge* (uttalad kunskap) och *tacit knowledge* (tyst kunskap). Studiens teoretiska grund vilar på forskarna Michael Polanyi (1998) och Harry Collins (2010) teorier kring dessa två begrepp samt Chris Argyris (1999) teorier om individer och organisationers lärande. För att göra analysen mer lättillgänglig och förhoppningsvis bidra med en tydligare förklaring på hur respondenternas har förståelse för fenomenet avvikandeträning kommer studien analyseras utifrån Haldin - Herrgårds (2005) definitioner av begreppen. Dessa begrepp och teorier blir användbara som teoretisk utgångspunkt i studien eftersom de ger en sannolik förklaring till hur behandlarnas kunskap kring fenomenet formats samt bidrar med en förståelse för hur behandlarnas erfarenheter om avvikandeträning kommer till användning i det praktiska arbetet. Jag kommer i detta avsnitt beskriva begreppen tyst/uttalad kunskap med Collins (2010) som utgångspunkt och tyst kunskap utifrån Polanyi (1998) samt redogöra för Haldin - Herrgårds (2005) definition på uttalad kunskap och tyst kunskap. Jag kommer slutligen att redogöra för Argyris (1999) teorier om individer och organisationers lärande.

3.1 Tyst kunskap (Tacit knowledge)

Filosofen Michael Polanyi la grunden för begreppet tyst kunskap och introducerade tankar om en ”tyst dimension av kunskap” genom publiceringen av boken, *Personal knowledge*, som kom ut för första gången 1958. Polanyis ”tyst dimension av kunskap” har sedan 1960-talet varit ett omstritt begrepp av filosofer och forskare. Fastän Polanyi anses vara ”fader” till begreppet har andra idéer som berör samma typ av kunskap (tyst kunskap) diskuterats både för och efter Polanyi, däribland av filosofen Ludvig Wittgenstein (Haldin – Herrgård, 2005).

Begreppet tyst kunskap har även genomgått en mängd olika anpassningar sedan det introducerades på 1950 - talet vilket har lett till att tyst kunskap har fått en mängd olika betydelser. Begreppet tyst kunskap har även på senare tid uppmärksammats i företagsvärlden och då framför allt inom företagsekonomi (Haldin – Herrgård, 2005).

Tyst kunskap är ett omstritt begrepp som kan ha många olika betydelser beroende på vilken forskare eller filosof som har valt att ta sig an ämnesområdet. Haldin – Herrgård (2005) skriver att ”när forskare inom ämnet kunskap möts uppstår ofta stormiga diskussioner där vågor av åsikter går höga. Liksom på många andra områden är det konceptet i sig som ger upphov till de olika åsikterna” (s. 24). Även Molander (1996) är av den meningen att tyst kunskap är ett debatterat begrepp och menar också att tyst kunskap både brukats och missbrukats genom tiderna. Molander s. 39

Collins (2010) lyfter fram ett specifikt område kring tyst kunskap, ett område som han kallar *kollektiv tyst kunskap* (collective tacit knowledge). Kollektiv tyst kunskap är något som endast uppstår mellan människor och att det grundar sig i människans sociala förmåga. Collins (2010) menar att det bara är människa som kan urskilja förväntningar från världen runt om kring sig och utifrån dessa urskiljningar

skapa nya handlingsmönster. Collins (2010) menar att detta beror på att människan är en ”social parasit” och att tyst kunskap existerar i de sociala sammanhang/grupperingar vi rör oss i och utvecklas/upprätthålls via språket och andra handlingsmönster som människor använder sig av. När människor umgås tillsammans i grupp lär vi oss efter en tid de handlingsmönster och beteenden som är signifikanta för gruppen utan att riktigt vara medvetna om den läroprocessen.

Trots att det är möjligt att lära sig tyst kunskap på ett flertal olika sätt, menar Collins (2010) att den individ som under en längre tid har varit del av en grupp/socialt sammanhang därför har lättare att ta till sig den kollektiva tysta kunskap som finns i just den grupperingen.

Polanyi (1998) menar att den tysta dimensionen (tyst kunskap) endast existerar i den stund och situation då kunnandet och vetandet aktualiserades. Denna tysta kunskap är svår att uttrycka med ord och Polanyi menar att tyst kunskap skapas genom ett flöde av kommunikation som utvecklas genom en längre socialiseringsprocess som uppstår när människor umgås i grupp. Ett citat från Polanyis bok, *The Tacit Dimension*, som ofta används för att definiera och förklara tyst kunskap är ”we can know more than we can tell”. Ytterligare ett exempel som ofta användas för att förklara hur tyst kunskap fungerar är förmågan att cykla (Polanyi använder det exemplet i *Personal Knowledge*). När det är dags att lära sig cykla, sker det ofta utan att personen ifråga egentligen vet om hur det går till. Förmågan att cykla lärs in genom samspel med andra människor och är något vi lär in genom att kontinuerligt träna på förmågan (i det här fallet att cykla).

3.2 Uttalad kunskap (Explicit knowledge)

Collins (2010) menar att uttalad kunskap är kunskap som vanligtvis har att göra med människor som kommunicerar med olika tecken, ikoner, koder eller liknande och på ett enkelt sätt kan överföras till andra människor. Kommunikationen sker via, något som Collins (2010) kallar *strings* (trådar).

Människor sänder ut dessa trådar när de vill kommunicera med andra individer men för att kommunikationen ska bli fullständig måste människan som tar emot trådarna även uppfatta och tolka trådarna. Collins (2010) menar att denna kapacitet (att sända och uppfatta trådar) uppkommer via socialiseringsprocesser mellan människor. Trådarna blir på det sättet människors byggstenar vid kommunikation, tolkningar och språk.

3.3 Haldin – Herrgårds definition av begreppen

I Haldin – Herrgårds (2005) avhandling *Hur höra tyst kunskap; utveckling av en metod för studier av tyst kunnande* definieras begreppet *tyst kunskap* som kunskap som ”syftar på resultatet, kunskapen som en slutprodukt, t.ex., efter trägen övning (att jag lärt mig känna igen den melodi telefonens tangenter ger för min väns telefonnummer)” (s. 10). Det kan dessutom definieras som något som syftar på den aktiva kunskapsprocessen, t.ex. när det ges möjlighet att använda slutprodukten, eller med andra ord när träningen har gjort så att jag märker när det uppstår problem vid utförandet.

Haldin-Herrgård (2005) definierar *uttalad kunskap* som kunskap som går att finna i böcker och databaser och är kunskap som ska vara lätt att sprida till allmänheten. Uttalad kunskap ska vara lättillgänglig och förhållandevis enkel att uppfatta. Det är kunskap som till exempel går att söka upp via internet eller bibliotek.

3.4 Single- and double loop learning

Forskarna Chris Argyris och Donald Schön har tillsammans utvecklat en modell, single- and double loop learning, som visar på hur inläring kan se ut inom organisationer och även hur organisationer kan förändra inläringen för att bli mer effektiva och på det sättet påvisa bättre resultat.

Argyris (1999) menar att inläring sker under två olika förutsättningar. För det första sker inläring när det blir en matchning mellan vad organisationen avsåg med handlingen och att konsekvensen av utfallet blev som organisationen avsåg med handlingen. Den andra förutsättningen för inläring sker när en mismatchning mellan organisationens intention och det aktuella utfallet blir identifierad och korrigerad, dvs. att en mismatchning blir till en matchning via en korrigerande handling. Argyris (1999) menar att det inte är själva organisationen som utför handlingarna som leder till inläring utan det är individer som agerar som organisationens representanter som utför de beteenden som leder till inläringen. Organisationer kan däremot skapa förutsättningar som påverkar individernas definition om vad som är ett problem, vad som är en lösning och hur lösning ska konstrueras i praktiken, något Argyris kallar *Govering variables*. Individerna som agerar som organisationens representanter kan även de påverka inläringssituationen på olika sätt.

Single-loop learning kan ske på två sätt. Det kan ske när en matchning uppstår mellan organisationens mål med handlingen och konsekvensen av den handlingen överensstämmer med organisationens mål. Single-loop learning kan även ske när mismatchningar korrigeras med strategier, planer och mål som håller sig inom organisationens givna ramar (*govering variables*) och dessa variabler ifrågasätts inte av organisationens representanter utan strategierna skapas utifrån dem (Argyris, 1999). Argyris (1999) teori fokuserar i första hand på detta andra sätt som single-loop learning äger rum på.

Enligt Argyris (1999) sker double-loop learning när mismatchningar i organisationen korrigeras med att *först* granska och eventuellt förändra organisationens *govering variables* och *sedan* använda sig av strategier, mål och planer för att hantera mismatchningen. Argyris (1999) menar att individer inom en organisation strävar efter att tillgodose organisationens *govering variables* och att dessa variabler inte består av värderingar eller vad individerna själv tror på, utan är variabler som existerar på institutionerna och upprätthålls genom att de individer som arbetar på organisationen observerar och modellerar handlingar som följer organisationens *govering variables*. I uppsatsens fjärde bilaga finns en tydlig modell för hur Single- och Double loop learning fungerar i praktiken.

4 Metod

I det här kapitlet kommer studiens val av metod och tillvägagångssätt att redogöras. Kapitlet kommer att beskriva val av metod, instrument för datainsamling, forskningsansats, urval, förförståelse, genomförande av analys, etiska aspekter, litteratursökning, validitet, reliabilitet, generalisering samt avslutas med en kritisk diskussion kring studiens metod och genomförande. Syftet med kapitlet är att tydliggöra de moment och skeenden som uppstått under arbetet med uppsatsen samt att motivera de metodologiska val som gjorts.

4.1 Metodval

Vid samhällsvetenskaplig forskning brukar valet i huvudsak stå mellan två olika forskningsstrategier, kvalitativ respektive kvantitativ strategi. Självfallet kan forskaren även använda sig av båda forskningsstrategierna i sin tilltänkta studie. I denna studie har en kvalitativ forskningsstrategi antagits då studiens syfte var att undersöka respondenternas erfarenheter och kunskaper kring ett specifikt fenomen i en specifik social miljö. Bryman (2011) skriver att den kvalitativa forskningsstrategin är att föredra då studien ska, ur en kunskapsteoretisk ståndpunkt, vara tolkningsinriktad eller interpretativistisk, något som Bryman (2011) förklarar som att själva kärnan ”ligger på en förståelse av den sociala verkligheten på grundval av hur deltagarna i en viss miljö tolkar denna verklighet” (s. 341). Sohlberg (2013) menar att när forskningen handlar om mänskliga avsikter och innebörder, eller med mänskliga handlingar blir hermeneutiken, läran om tolkning, en relevant forskningstradition att tillämpa. Syftet med hermeneutiska tolkningar är att komma fram till en giltig och gemensam förståelse av fenomenet som ska undersökas. Förståelsen av en text sker via en process där de enskilda delarna och delarnas mening skapar en större förståelse för helheten (Kvale, 1997). Då syftet med denna studie var att undersöka respondenternas erfarenheter och förståelse för de situationer och sammanhang där ungdomarna påverkade varandra menade jag att en kvalitativ forskningsansats skulle ge en mer omfattande förståelse för just de komplexa sammanhang där fenomenet uppstod. Om studien skulle antagit en kvantitativ forskningsstrategi istället för kvalitativ skulle antagligen många betydelsefulla nyanser av den erfarenhet och kunskap som respondenterna besitter kring fenomenet gå förlorade.

4.2 Förförståelse

Min förförståelse grundade sig i den femåriga erfarenhet jag hade från att arbeta med ungdomar på olika institutioner. Jag har under detta arbete varit delaktig i många situationer där ungdomarna påverkat varandra, både positivt och negativt, och erfarenheterna från detta arbete väckte mitt intresse kring avvikandeträning och vad som ligger bakom de mekanismer som styr fenomenet. Min förförståelse grundade sig även i den litteratur som jag tagit del av under min utbildning på socionomprogrammet samt litteratur som jag själv valt att läsa kring behandling av ungdomar med

normbrytande beteende. Bryman (2011) menar att det inte är möjligt (för forskaren) att ha absolut kontroll över sina värderingar och förförståelse. Denna avsaknad av kontroll medför även att forskarens värderingar lätt kan skina igenom och dyka upp under flera moment i uppsatsen, vilket kan medföra svårigheter med att hävda att arbetet med studien genomfördes helt objektivt. På grund av svårigheten med att förhålla sig helt objektiv till studien kommer jag i detta avsnitt belysa de antaganden och vad jag trodde mig veta om fenomenet innan jag startade arbetet med studien. Mina antaganden innan studien var att avvikandeträning sker i större utsträckning än vad behandlandepersonal på institution var medveten om samt att behandlande personal inte hade kunskap om den forskning och teorier som var tillgängliga kring fenomenet. Jag var medveten om att det inte var möjligt att förhålla sig helt objektivt till den empiri som samlats in men strävade efter att uppnå en hög transparens, tydlighet och objektivitet genom hela arbetet med uppsatsen.

4.3 Urval

De övergripande kriterier som styrde urvalet till studien var att behandlarna skulle arbeta behandlande på institution där ungdomar genomgick behandling av normbrytande beteende samt att behandlarna arbetade aktivt tillsammans med ungdomarna. För att knyta kontakt med respondenter som eventuellt hade erfarenhet av avvikandeträning och även arbetade aktivt tillsammans med ungdomar på institution valdes fyra HVB hem ut från www.hvbguiden.se. Det filter som användes vid sökningen på HVB guiden var, Stockholm med angränsande län som sökort, att målgruppen endast bestod av pojkar samt att pojkarnas ålder var mellan 12-18 år. Efter sökningen på HVB guiden gjordes ytterligare ett urval från de HVB hem som tidigare sökning resulterat i. De HVB hem som jag sedan tidigare hade en förbindelse med kontaktades först då jag befarade att det skulle vara svårt att hitta respondenter till studien och att denna anpassning skulle underlätta arbetet med att hitta respondenter till mina intervjuer. Efter att ha kontaktat föreståndarna vid varje HVB hem och förklarat studiens syfte och tillvägagångssätt valde föreståndarna ut två behandlare per HVB hem som tillfrågades om de kunde tänka sig att delta i studien. HVB hemmen i studien döptes till; HVB 1, HVB 2, HVB 3 och HVB 4. Det urval som den här studien använde sig av beskriver Bryman (2011) som ett målinriktat eller målstyrt urval. När det kommer till dessa urval handlar det oftast om att, strategiskt, välja ut olika individer eller organisationer som har en direkt anknytning till studiens problemformulering och frågeställningar. Vid ett målinriktat urval kan det även komma att bli aktuellt att göra urvalet på fler än en nivå (Bryman, 2011) vilket blev fallet i den här studien.

Först gjordes ett urval utifrån sökresultatet på HVB guiden som även baserades på mina tidigare kontakter med HVB hem i Stockholmsområdet. Den andra urvalsnivån handlade om att föreståndarna på varje aktuellt HVB hem valde ut två behandlare som skulle intervjuas inför studien. HVB hemmens målgrupp bestod av pojkar mellan 12-18 år med normbrytande beteende. Valet av målinriktat urval motiverades utifrån Brymans (2011) tankar om kvalitativa studier där samplingstekniken i grunden är

av ett strategiskt slag och försöker generera en samstämmighet mellan forskningsfrågan och urvalet. I det här fallet sökte jag respondenter som arbetade inom liknande verksamheter och med liknande målgrupper som inom den tidigare forskningen inom ämnesområdet. Detta målinriktade urval gjorde det möjligt att få en mer heltäckande bild av behandlarnas erfarenheter och kunskap om avvikandeträning.

4.3.1 Undersökningsgrupp

Den undersökningsgrupp som valdes ut för studien bestod av åtta behandlare. Dessa behandlare var anställda som behandlingsassistenter, terapeuter, psykologer och hade olika behandlingsinriktade utbildningar som till exempel social pedagog, psykolog och familjeterapeut. Behandlarna var alla fast anställda av verksamheterna och arbetade heltid. Härfter följer en presentation av studiens åtta behandlare. Istället för att numrera respondenterna har jag valt att ge dem fiktiva namn. Detta har jag gjort med syfte att underlätta för läsaren genom att skapa ett bättre flyt i texten.

Lisa är 33 år och har arbetet på HVB 1 i sex år. Hon har ingen utbildning inom ämnesområdet (behandling) och ingen tidigare yrkeserfarenhet inom behandling. *Anders* är 33 år och har arbetat på HVB 1 i tre år. Han har ingen utbildning inom ämnesområdet (behandling) eller tidigare yrkeserfarenhet inom behandling. Anders har egen erfarenhet av att vistas på institution.

Mohamed är 28 år och har arbetat på HVB 2 under sex månader. Han har en utbildning inom ämnesområdet (behandling) vid universitet. Mohamed har fyra års yrkeserfarenhet inom behandling.

Jonas är 30 år och har arbetat på HVB 2 i två år. Han har ingen utbildning inom ämnesområdet (behandling) och har tre års tidigare yrkeserfarenhet inom området. Jonas har även egen erfarenhet av att vistas på institution.

Johan är 35 år och har arbetat på HVB 3 i fem år. Han har ingen utbildning inom ämnesområdet (behandling) och har ingen tidigare yrkeserfarenhet av att arbeta inom

behandling. *Yusuf* är 28 år och har arbetat på HVB 3 i ett år. Han har högskoleutbildning inom ämnesområdet (behandling) och ingen tidigare yrkeserfarenhet inom behandling.

Fatima är 47 år och har arbetat på HVB 4 i åtta år. Hon har en universitetsutbildning inom ämnesområdet (behandling) och har tio års tidigare yrkeserfarenhet inom behandling.

Karin är 58 år och har arbetet på HVB 4 i två år. Hon har en högskoleutbildning inom ämnesområdet (behandling) och har 20 års tidigare yrkeserfarenhet inom behandling.

4.4 Intervjuer

Kvalitativa intervjuer valdes som metod för insamlandet av empiri då Kvale (1997) menar att syftet med den kvalitativa forskningsintervjun är att få förståelse för respondentens sociala verklighet utifrån respondentens perspektiv. Bryman (2011) lyfter fram andra fördelar, som exempel att metoden möjliggör mer utförliga svar från respondenterna och även möjligheten till att intervjua respondenterna flera gånger, som inte är möjligt i kvantitativa intervjuer om det inte rör sig om longitudinella studier.

Sohlberg (2013) menar också att intervjuer är en forskningsmetod som passar utmärkt när syftet med studien är att undersöka människors erfarenheter och uppfattningar.

Eftersom denna uppsats handlade om respondenternas erfarenhet, kunskap och förståelse för ett specifikt fenomen ansåg jag att kvalitativa intervjuer var ett lämpligt tillvägagångssätt för insamlandet av relevant empiri till uppsatsen. På så sätt fick respondenterna ett stort utrymme att problematisera kring fenomenet och även möjligheten att reflektera kring avvikandeträning på ett, för studien, mer gynnande sätt än om jag hade valt att genomfört en enkätundersökning. En annan faktor som bidrog till valet av kvalitativ intervju som metod för studien var att jag kunde förklara fenomenet om missförstånd skulle uppstå och på så sätt få respondenterna att svara utförligare på mina intervjufrågor. Denna fördel var viktig då jag befarade att missförstånd kring fenomenet kunde uppstå då den svenska forskningen inom ämnesområdet inte var särskilt omfattande.

4.4.1 Semistrukturerade intervjuer

Valet att använda mig av semistrukturerade intervjuer framstod som det mest logiska eftersom studien hade specifika frågeställningar kring ett tydligt formulerat fenomen. Bryman (2011) menar att semistrukturerade intervjuer är till fördel när forskaren har ett tydligt fokus med sin undersökning och vill ta sig an specifika frågeställningar. För att förenkla genomförandet av mina semistrukturerade intervjuer skapades en så kallad *intervjuguide*. Med utgångspunkt i studiens syfte och frågeställningar utformades tre teman för intervjuguiden, *tankar*, *erfarenhet* och *hantera*. Bryman (2011) nämner ett flertal råd inför skapandet av en intervjuguide vilket präglade utformningen av denna studies intervjuguide. Under varje tema upprättades några huvudfrågor samt följdfrågor utifrån Brymans (2011) rekommendationer. Syftet med dessa frågor var att få respondenterna att svara utförligt på frågorna samt ge möjlighet till respondenterna att problematisera kring varje fråga och tema. Således gjordes en ansats till att utforma så många öppna frågor som möjligt i intervjuguiden. Utöver de frågor som hörde till de teman som valts för intervjuguiden skapades även 11 bakgrundsfrågor och fem avslutande frågor. Syftet med bakgrundsfrågorna var att få en bättre bild av institutionen där respondenten arbetade samt att få respondenten att känna sig trygg i intervjusituationen. Syftet med de avslutande frågorna var att i slutet av intervjun, när respondenten förhoppningsvis kände sig mer bekväm i situationen, lyfta de frågor som uppfattades som mer känsliga under skapandet av intervjuguiden. En av fördelarna med användandet av en semistrukturerad intervjuguide var att intervjuguiden, under intervjutillfällena, blev ett stöd för att upprätthålla undersökningsfokus, skapa en trygg intervjusituation samt se till att få uttömmande svar från respondenterna.

4.4.2 Genomförande av intervjuer

De åtta intervjuer som genomfördes i studien var i genomsnitt en timme långa och de personer som närvarade under intervjuerna var respondenten och jag. Sex av intervjuerna ägde rum på institutionerna där respondenterna arbetade och två av intervjuerna ägde rum på ett café. Det var respondenterna själva som valde datum, tid och geografisk plats för intervjuerna. Intervjuerna spelades in digitalt och korta anteckningar gjordes under intervjuerna. Intervjuerna inleddes med en kort

genomgånga av studiens syfte samt att samtycke för ett deltagande i studien inhämtades från respondenterna. För att bygga upp en trygg stämning inför intervjusituationen startades intervjun med bakgrundsfrågorna som sedan följdes upp av intervjuns tre huvudteman samt avslutades med frågor om respondenternas utbildning och kännedom om begreppet avvikandeträning. Intervjun avslutades med dessa frågor då jag uppfattade att frågorna eventuellt skulle uppfattas som känsliga då jag befارade att respondenterna inte visste vad avvikandeträning var samt kunde uppfatta utbildningsfrågan som stötande då jag inte visste om respondenterna hade en formell utbildning för det arbete de hade på institutionen. Under hela intervjun eftersträvade jag att hålla en lugn samtalsston och jag försökte även att minska min påverkan på respondenternas svar genom att försöka undvika ledande frågor.

4.5 Databearbetning och analys

Bearbetningen av materialet påbörjades genom att alla intervjuer transkriberades och sedan lästes igenom noggrant. Genomläsningen upplevdes som viktig då jag ville försäkra mig om att respondenternas beskrivningar transkriberats korrekt samt för att få en helhetsbild över materialet. Nästföljande steg var att koda det transkriberade materialet. Watt Boolsen (2007) skriver ”att koda och analysera är två arbetsprocesser som hänger samman” (s. 91) och menar också att studiens syfte och frågeställningar ska styra kodningen och analysen strukturer. Arbetet med kodning och analysen utgick från något som Brymans (2011) kallar tematisk analys. Bryman (2011) menar att tematisk analys handlar om att skapa ett index av centrala teman och subteman. Dessa teman grundar sig i återkommande kategorier som identifierats genom noggrann läsning av studiens transkriberingar. Skapandet av den här studiens fyra huvudkategorier utgick ifrån studiens frågeställningar och genom att använda mig av ovan nämnda tematiska analys. Jag läste igenom transkriberingarna ett flertal gånger för att urskilja olika mönster och samband som kunde leda till studiens huvudteman. De fyra huvudteman som identifierades utifrån studiens empiri var; *Påverkan*, *Erfarenhet*, *Strategier för att hantera* samt *begreppet avvikandeträning*. Efter att ha valt ut studiens huvudteman granskades studiens empiri och valda teman noggrant för att säkerställa att jag uppfattat respondenternas beskrivningar och kopplingarna till studiens teman korrekt. Nästa steg i analysen blev att identifiera subteman till studiens fyra huvudteman. Under arbetet med att urskilja studiens subteman strävade jag efter att se samband mellan vad respondenterna sagt under intervjuerna och tidigare forskning/teori på ämnesområdet samt även försöka urskilja ett mönster mellan respondenternas olika beskrivningar. Detta arbete resulterade i att en mängd olika subkategorier identifierades och antecknades. Utifrån alla subkategorierna som identifierats gjordes sedan ett val där de subkategorier som uppvisade ett tydligt mönster och samband mellan respondenternas beskrivningar och med studiens syfte och frågeställningar valdes ut. Detta urval var även nödvändigt då studiens förutsättningar inte gjorde det möjligt att presentera ett mer omfattande material. De subteman som identifierades och valdes ut var;

Omfattning, Behandlingstid, Behandlares erfarenheter av negativ påverkan, Behandlares personliga erfarenhet, Relation och Planera/Förebygga/Struktur.

4.6 Reliabilitet, Validitet och Generalisering

Vid kvalitativa studier förhåller sig forskaren annorlunda till begreppen reliabilitet och validitet än i kvantitativa studier. Till exempel så handlar reliabilitet i kvalitativa studier mer om att eftersträva en möjlighet att replikera studien än vid frågor som rör själva mätningen (Bryman, 2011). Även Larsson (2005) menar att det är svårare att förhålla sig till reliabilitet och validitet när det kommer till kvalitativa studier då forskaren både är ett mätinstrument och den som tolkar resultatet under analysen. Larsson (2005) menar att validitet vid kvalitativ forskning handlar om att skapa en så tydlig bild som möjligt om det fenomen som ska undersökas via studiens beskrivningar, teman och analyser.

I arbetet med denna studie har ovan nämnda sätt att se på validitet särskilt beaktats under arbetet med uppsatsen då avvikandeträning är ett fenomen som är relativt okänt i Sverige. Vid arbetet med uppsatsen har en transparens och tydlighet eftersträvat i ett försök att ge en så tydlig bild som möjligt av de olika moment som har genomförts i studien samt de fenomen som ska undersökas.

Under studiens tidigare forskning, inledning och urval har fenomenet avvikandeträning och den undersökningsgrupp som studien valt att undersöka beskrivits ingående. De teman som tagits fram för att analysera fenomenet har även de beskrivits noggrant i metodkapitlet vilket stärker studiens validitet enligt Larsson (2005). Kvale (1997) menar att validering vid kvalitativa studier fungerar som en slags kvalitetskontroll som genomförs under alla delar i studien och lyfter också fram sju olika stadier av validering vilket jag strävat efter att följa under arbetet med uppsatsen. En av Kvales (1997) stadier handlar om hållbarheten i de teoretiska förutsättningarna för studien och jag har strävat efter att hitta teorier som ska vara relevanta för studiens syfte och frågeställningar.

Jag har även reflekterat över tillförlitligheten i studiens intervjuer. Jag har under intervjuerna frågat om jag har uppfattat respondenterna korrekt samt tagit i beaktning vad min förförståelse kan ha medfört till intervjuernas tillförlitlighet. Under transkriberingen, kodningen och analysarbetet har jag eftersträvat att återge en valid översättning från talspråk till skriftspråk samt att tolkningarna i analysen uppvisar en logisk följdriktning till det insamlade materialet och är hållbara i sammanhanget. Genom att vid ett flertal tillfällen kritiskt granska de olika moment jag har beskrivit ovan har ett försök till att stärka studiens validitet och reliabilitet genomförts.

En invändning som ofta tas upp vid kvalitativa studier är möjligheten till att generalisera resultaten. Då kvalitativa studier ofta använder icke-slumpmässiga urval blir generaliseringen begränsade eller rent av omöjlig (Larsson, 2005). Då jag endast har genomfört åtta intervjuer på fyra olika institutioner insåg jag att studiens möjlighet till att generalisera resultatet var låg eller i bästa fall mycket begränsad. Detta skulle innebära att uppsatsens resultat endast skulle gälla vid de institutioner och för de behandlare jag intervjuade. När generalisering vid kvalitativ forskning tas upp används många

gånger andra begrepp. Larsson (2005) nämner begreppet extrapolering som syftar till att göra mer varliga uttalanden om hur studiens resultat kan vara tillämpbara i andra situationer som liknar studiens. Extrapolering blir på det sättet inte statistiska eller sannolikhetsmässiga påståenden om studiens generaliserbarhet (Larsson, 2005). Extrapolering är på det sättet ett begrepp som passar denna uppsats väl då jag trots en låg extern validitet vill kunna visa att resultaten från studien skulle, om än i små mått, skulle kunna vara tillämpbara på andra liknande situationer. Oberoende av vilken grad av extern validitet denna uppsats uppnår menar jag ändå att de beskrivningar som behandlarna gett av avvikandeträning har en möjlighet att bidra med en ökad kännedom om hur fenomenets mekanismer verkar på institutioner där ungdomar behandlas och vistas på grund av normbrytande beteende samt även spegla den kunskap behandlare som arbetar på olika institutioner besitter.

4.7 Litteratursökningar

Den teoretiska kunskap som lagt grunden för studien har framtagits genom ett antal olika litteratursökningar på aktuell forskning inom det tänkta ämnesområdet. Sökprocessen började med något som Backman benämner som *manuell sökning*. Den manuella sökningen kan genomföras på många olika sätt, till exempel via *bokreferenser*, *referenser från tidskrifter*, *forskningsöversikten* och *bläddring* (Backman, 2008). Under förstadiet i litteratursökningen användes framförallt Backmans *forskningsöversikt*, *bokreferenser* och *bläddring*. Via referenser i olika böcker, artiklar, uppsatser och studier som behandlade ämnesområdet dök många nya källor till information upp.

Vid sökningar under ”forskning och utveckling” på Statens institutions styrelses hemsida framkom ytterligare forskning med anknytning till ämnesområdet, t.ex. utvärderingar av ungdomars behandling vid institutionsvård. Den forskningen användes sedan för att stärka bakgrundsdelen i denna uppsats. Den huvudsakliga litteratursökningen genomfördes via ett flertal sökningar i de databaser som finns tillgängliga på Ersta Sköndal Bräcke högskola. De databaser som användes i sökningen var: Academic Search Complete, DiVA, ESH Discovery, Google Scholar, PEP, PsycINFO, Psychology and Behavioral Sciences Collection, SOCIndex with full text, Social services abstracts/Sociological abstracts och SwePub. De sökord som användes under sökningarna var: ”avvikandeträning” samt ”deviancy training”. De internationella vetenskapliga artiklar som valdes ut från litteratursökningen var alla *peer reviewed* och identifierades genom att läsa de abstracts som framkom vid litteratursökningarna. Efter genomläsningen av alla abstracts valdes den forskning som bedömdes som mest relevanta för studien ut. Google Scholar genomfördes endast med sökordet ”avvikandeträning” och ledde till att ett flertal utvärderingar av Brandskydd samt att flera olika kandidat- och masteruppsatser som berörde/nämnde ämnesområdet dök upp. Uppsatserna gick igenom med stöd av Backmans strategier (*manuella sökning*) och ledde även de till att nya källor till ämnesområdet framkom. Utvärderingarna om Brandskydd användes till att stärka upp uppsatsens bakgrund utifrån ett svenskt perspektiv. När litteratursökningen var genomförd visade det sig att det saknades svensk

(nationell) forskning om ämnesområdet. För att verkligen säkerställa att ingen svensk forskning skulle ha förbisetts kontaktades tre forskare (Andershed, Andershed och Stattin) via mail, där jag efterfrågade svensk forskning, forskare och/eller teorier kring ämnesområdet.

4.8 Metoddiskussion

Som nämnts tidigare valde jag att använda mig av ett målinriktat urval för att hitta respondenter till studien. Detta har inneburit både fördelar och nackdelar. Bryman (2011) menar att ett målinriktat urval är ett slags bekvämlighetsurval som naturligtvis påverka studiens externa validitet negativt. Jag var medveten om detta när jag tog beslutet om studiens urval men kom i slutändan fram till att fördelarna med ett målinriktat urval, att jag hittade respondenter som var relevanta för studien vägde tyngre än de negativa aspekterna. Om jag inte hade använt mig av ett målinriktat urval hade det varit svårare att hitta respondenter som både arbetade behandlande gentemot ungdomarna och eventuellt exponerats för avvikandeträning under det arbetet. Ytterligare en faktor som kan ha medfört problem med studiens urval var det faktum att de fyra institutionernas föreståndare valde ut den personal som skulle medverka i studien. Det föreligger en risk att föreståndarna valde ut personal som de visste hade kunskap om avvikandeträning och att resultatet skulle ha blivit annorlunda om respondenterna hade valts ut helt slumpmässigt eller av mig som inte hade vetskap om deras kunskaper kring avvikandeträning. Bryman (2011) menar att bristen på klarhet och transparens blir extra tydlig när det handlar om urval i kvalitativa studier och detta försökte jag motarbeta genom att vara så tydlig som möjligt kring hur urvalet gått till i denna studie.

Jag var medveten om att min förförståelse och mina antaganden skulle kunna påverka resultatet i studien och försökte hela tiden vara vaksam på detta i arbetet med studien. Vid ett flertal tillfällen, speciellt vid kodning och analys av materialet, gick jag tillbaka och granskade texten/analysen med syftet att minska min förförståelses påverkan av resultatet. Svårigheterna med att jag, som forskare, påverkade resultatet med min förförståelse blev vid ett flertal tillfällen uppenbart. Jag tyckte att detta blev speciellt tydligt vid genomförandet av intervjuerna. Watt Boolsen (2007) skriver att ”man lär sig snabbt att det sätt man frågar på har betydelse för det svar man får” (s. 54). Watt Boolsen (2007) menar att det krävs inlevelse, kunskap, eftertanke och övning för att fråga på ett sätt som medför ett någorlunda objektivt svar av intresse. Dessa ord har jag försökt haft med mig under studiens intervjuer men har i efterhand märkt att jag nog hade vunnit på att ha genomfört en ”pilotintervju” för att på det sättet öva upp min intervjuteknik vilket antagligen hade lett till mer utförliga svar och mindre ledande frågor. En annan faktor som kan ha påverkat studien är valet av metod/instrument för datainsamling. Som datainsamlingsmetod använde jag mig att kvalitativa intervjuer men hur skulle studiens material/resultat sett ut om jag använt mig av deltagande observationer istället? Med deltagande observationer hade jag eventuellt uppfattat de mekanismer som styr avvikandeträning annorlunda och sett behandlarnas kunskap och erfarenhet kring fenomenet på ett tydligare sätt. Fördelarna med att ha

genomfört studien med deltagande observationer istället för kvalitativa intervjuer skulle enligt Bryman (2011) varit att jag uppfattade vissa beteenden som respondenterna tog för givna och kanske inte berättade om under intervjun, att jag upptäckte dolda aktiviteter vid observationerna och även haft större sensitivitet när det kommer till den sociala miljö som ungdomarna och behandlarna levde under på institutionerna där behandling och avvikandeträning hade en aktiv del.

Under arbetet med studien har valet av teori inte varit helt självklart. Ett flertal teorier som handlar om människans inlärningsprocess har varit aktuella, främst Albert Banduras Social Learning Theory. Social Learning Theory skulle också kunna förklara behandlarnas kunskap om avvikandeträning men utifrån hur människan lär in olika beteenden via olika stimuli och konsekvenser. Valet av tyst kunskap som teori upplevdes som mer aktuellt då teorierna om tyst kunskap var mer sammankopplad med studiens andra teori, Argyris (1999) teorier kring individer och institutioners lärande.

4.9   Forskningsetiska överväganden

Under arbetet med uppsatsen beaktades de forskningsetiska riktlinjer som vetenskapsrådet utfärdat inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Dessa riktlinjer kan delas in i fyra huvudkrav; *Informationskravet*, *Samtyckeskravet*, *Konfidentialitetskravet* och *Nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet, 2002). Jag har med stöd från vetenskapsrådets huvudkrav strävat efter att minska risken för eventuella negativa konsekvenser för respondenterna under arbetet med studien. Nedan redogörs för hur de fyra huvudkraven har beaktats under arbetet med uppsatsen. *Informationskravet* har tillgodosetts genom att jag först informerat föreståndarna på institutionerna via mail (se bilaga 1). Föreståndarna lämnade sedan informationen vidare till respondenterna. Vid intervjutillfället har jag upprepat informationen till respondenterna innan intervjuerna genomfördes för att i största möjliga mån undvika missförstånd och ge respondenten möjligheten att inte medverka i studien ifall det var vad respondenten önskade. Det som informerades till respondenterna var studiens syfte, genomförande samt institutionens och respondenternas roll och bidrag till studien. *Samtyckeskravet* har tillgodosetts genom att jag frågat respondenternas ifall de vill delta i studien innan varje intervju påbörjades. Samtycke inhämtades även via mail och telefon i ett tidigare skede då jag och respondenterna planerade in datum och tid för intervjuerna. För att säkerställa att respondenterna själva bestämde över sin medverkan berättade jag även att det var frivilligt att delta i studien och att de kunde avbryta intervjun och/eller sitt medverkande i studien närhelst de ville det. Jag informerade även respondenterna att det inte behövde svara på frågor som de upplevde som känsliga under intervjun. *Konfidentialitetskravet* har tillgodosetts genom att jag informerat respondenterna att intervjuerna skulle aidentifieras. Jag berättade att fiktiva namn skulle användas vid transkriberingarna och när studiens resultat presenterades samt att den institution respondenterna arbetade för också skulle aidentifieras. Institutionen skulle få en siffra, t.ex. HVB 1, HVB 2. Jag informerade även om att det insamlade materialet skulle förvaras enligt de riktlinjer som vetenskapsrådet förordar samt att alla anteckningar,

transkriberingar, inspelningar skulle förstöras när studien var avslutad. *Nyttjandekravet* har tillgodosetts genom att jag har informerat respondenterna om att allt insamlat material från studien inte kommer att lånas ut, säljas eller ges bort till vare sig företag, myndigheter eller privatpersoner. Efter intervjun frågade jag alltid respondenterna ifall de ville ta del av studiens resultat och erbjöd mig att skicka uppsatsen i sin helhet ifall respondenten önskade det.

5 Resultat

I detta avsnitt redovisas resultatet från de åtta intervjuer som ingick i studien. För att organisera materialet och skapa en tydlig koppling till studiens frågeställningar introduceras tre huvudteman, *Påverkan*, *Erfarenhet* och *Strategier för att hantera*. Ett flertal subteman kommer beroende på innehåll, kopplas till och presenteras under studiens huvudteman. Temat som avslutar resultatkapitlet är *Begreppet avvikandeträning*. Inledningsvis kommer studiens tre huvudteman samt det avslutande temat beskrivas för att ge en tydligare översikt över studiens resultat. *Påverkan* – I det här temat presenteras det material som har med behandlarnas generella tankar om hur ungdomarna påverkar varandra, både positivt och negativt, under behandling och vistelse på institutionen. Under detta tema tas även behandlarnas tankar om vad ungdomarnas negativa påverkan beror på, omfattning och hur den påverkan kan uppstå under behandlingstiden på institutionen. *Erfarenhet* – Detta tema redogör för behandlarnas egen erfarenhet av att ungdomarna påverkar varandra negativ och positiv. Under detta tema lyfts även respondenternas erfarenheter av att deras kollegor på institutionerna pratar om hur ungdomarnas påverkan varandra. *Strategier för att hantera* – I det här temat lyfts det material som beskriver hur respondenterna hanterar ungdomarnas negativa påverkan av varandra fram. *Begreppet avvikandeträning* – I slutet av varje intervju ställdes frågan om behandlaren hade hört talas om fenomenet *avvikandeträning* eller *deviancy training* under sina yrkesverksamma år eller under sin utbildning. Frågan ställdes för att undersöka ifall behandlarna hade en teoretisk kunskap (uttalad kunskap) kring avvikandeträning. Detta tema redogör för behandlarnas kunskaper kring själva begreppet avvikandeträning.

5.1 Påverkan

5.1.1 Påverkan och Omfattning

Alla åtta behandlare som intervjuas i studien anser att ungdomarna på institutionen påverkar varandra, både positivt och negativt. Sju behandlare menar att det sker mer positiv påverkan än negativ påverkan mellan ungdomarna. Lisa beskriver omfattningen av negativ påverkan som ”neutral” (vare sig mer eller mindre) i jämförelse med positiv påverkan. Behandlarna beskriver många situationer där ungdomar hjälper och stöder varandra och på det sättet påverkar varandra på ett positivt sätt.

Dom kan, framförallt när de har bott här lite längre, så att de känner oss vuxna, så hjälper dem också till. Det kan vara så här att en ungdom mår jättedåligt och är jätteledsen och kanske har berättat någonting svårt då kan nästa ungdom kliva in och säga. – Det här måste vi prata med personal om. Så kommer dem tillsammans och så får man säga liksom... Där kan den som har varit med lite längre och kommit på vilka vi är hjälpa en ny ungdom in och säga att de här sakerna är för svårt, det här måste du prata med en vuxen om (Fatima).

Vi har ju en elev som kom tillbaka, som har blivit utskrivnen men efter omständigheterna fick han komma tillbaka. Då har han redan varit här i ett år innan och kommer med ganska hög hierarkisk ställning. Han har alltid varit lugn och varit klockren hela tiden genom hela behandlingen och det påverkar ju

hela gruppen så att alla andra vill sköta sig och det kan nästan bli så att han, om det är nån som börjar tjafsas mot personal så går han in å ba eh, det där, gör inte så där och då lyssnar de på honom (Yusuf).

5.1.2 Behandlingstid

Flera behandlare menar även att negativ påverkan mellan ungdomarna går upp och ner beroende på hur gruppkonstellationen ser ut bland ungdomarna som bor på institutionen. Lisa nämner till exempel ett par väldigt tuffa perioder där ungdomarna har triggat igång vandra och påverkat varandra på ett negativt sätt vilket vid vissa tillfällen slutade med ”kaos” på institutionen. Med kaos menar Lisa att ungdomarna har varit uppe på nätterna och förstört materiella saker som fönster och möbler samt även sprungit iväg från institutionen.

Flera behandlare nämner att negativ påverkan mellan ungdomarna kan bero på hur länge de vistats på institutionen och hur långt de har kommit i behandlingsarbetet. Lisa får upplevelsen av att en ungdom är mer benägen att påverka andra ungdomar negativt när ungdomen är nyinskriven på institutionen.

Jonas menar att ungdomarna påverkar varandra hela tiden och att denna påverkan är knuten till hur långt ungdomen har kommit i behandlingen.

Så klart de påverkar varandra. Det är alltid nån som styr, i vilket boende du än kommer till, nån har mer att säga till om än någon annan. Det kan vara både positivt och negativt beroende på vilken fas i behandlingen han är (Jonas).

Johan beskriver olika situationer som visar på att ungdomarna, efter en viss tid in i behandlingen, känner sig tryggare med sig själva och andra ungdomar på institutionen och på det sättet har lättare att hantera och själva bemöta en negativ påverkan från andra ungdomar på institutionen.

Fatima berättar att det på institutionen hon arbetar alltid finns mer behandlare (personal) på plats när en ny ungdom ska placeras på institutionen då hon menar att det finns en större risk för negativ påverkan i början av behandlingen. Anders problematiserar kring negativ påverkan under behandlingstiden och berättar att det kan förekomma när en ny ungdom kommer till institutionen och har en liknande problematik som andra ungdomar som har vistas på institutionen under en längre tid. Då kan det hända att ungdomen som har varit placerad en längre tid ”går tillbaka” till sina gamla antisociala beteenden på grund av den inverkan som den nyinskrivna ungdomen har på ungdomen som varit placerad en längre tid på institutionen.

Sammantaget menar behandlarna att negativ påverkan många gånger äger rum men inte att det sker i större utsträckning än den positiva påverkan ungdomarna har på varandra. Flera behandlare beskriver även att ungdomarna är mer mottagliga för negativ påverkan i början av behandlingstiden men att det även finns undantag, till exempel den situation som Anders beskriver ovan.

5.2 Erfarenhet

5.2.1 Behandlares erfarenhet av negativ påverkan

Samtliga behandlarna berättar att de har erfarenhet av att ungdomarna påverkar varandra på ett negativt sätt samt att behandlarnas kollegor på institutionerna har liknande erfarenheter. Ett exempel

på negativ påverkan är Johans berättelse om en situation där en ungdom på institutionen lärde en annan ungdom att dricka mycket citronsaft innan ett urinprov, för att på det sättet undvika att bli avslöjad när de tagit droger. Yusuf beskriver även en situation där ungdomarna påverkar varandra negativt.

Vi har två killar som påverkar varandra väldigt mycket både positivt och negativt men en av dem är lite mer aggressiv än den andra, som har börjat slagit sönder väggar och dörrar. Det är lite så han har uttryckt sin ilska liksom, och då har ju det där påverkat den andra eleven, att han har börjat slagit sönder saker å han har inte ens haft det beteendet innan (Yusuf).

Johan och Yusuf nämner även att negativ påverkan är något som personalen hela tiden lyfter på olika mötesforum och att hur ungdomarna påverkar varandra under behandlingstiden på institutionen tar en stor del av den tid som personalen har för att diskutera/planera verksamheten på institutionen. Samtidigt säger Yusuf att det inte finns en tydlig struktur eller tanke för att diskutera den negativa påverkan som äger rum mellan ungdomarna på institutionen.

5.2.2 Behandlares personliga erfarenhet

Anders och Jonas har egna erfarenheter av att vara placerade på institution och Jonas berättar om att det kan räcka med små subtila signaler/beteenden som visar på de hierarkiska förhållanden (maktstrukturer) som gäller mellan ungdomarna. Dessa maktstrukturer använder sedan ungdomarna för att framförallt styra men även för att påverkar andra ungdomar på ett sådant sätt att det leder till negativa konsekvenser för den ungdomen som blir påverkad. *"Han skojar lite hårdhänt, säkert, det måste ju vara så. Ja, sen kanske överdriver sitt skoj med sina händer, gör illa dem, säger "jag skoja" så att de vet att han har lite pondus" (Jonas).* Jonas berättar även att dessa subtila signaler föregås och förstärks av sedan tidigare etablerade faktorer. *"Det kan väl vara kroppsmässigt, liten – stor, vad du är där för, vad du har på ditt CV (t.ex. tidigare kriminalitet) enligt dem (de andra ungdomarna), vilka du känner kanske, om du känner samma, det har många aspekter" (Jonas).* Han är också noga med att påpeka att dessa signaler även kan användas till att påverka andra ungdomar på ett positivt sätt, ett sätt som leder till fördelaktiga konsekvenser för ungdomen som blir påverkad. Jonas menar att det är skillnad mellan hur behandlare utan egen erfarenhet av behandling och vistelse på institution uppmärksammar och förstå den negativa påverkan som sker mellan ungdomarna på institutionen än den behandlaren som har den erfarenheten.

Jag har ju själv, som jag sa tidigare, suttit. Så jag vet ju själv ungefär hur man påverkar varandra. Så jag ser ju, tror jag, på ett helt annat sätt än vad de andra gör. Då brukar vi prata i personalgruppen hur de påverkar varandra och så fort vi ser något så försöker vi lösa det direkt mellan grabbarna (Jonas).

Alla behandlarna har erfarenhet av att ungdomarna påverkar varandra negativt och att behandlarna diskuterar denna påverkan med sina kollegor. Behandlare som har egen erfarenhet av att vara placerade på institution beskriver mycket ingående de subtila mekanismer som ungdomar använder sig av för att styra och påverka andra ungdomar.

5.3 Strategier för att hantera

5.3.1 Relation

Under intervjuerna beskriver behandlarna en mängd olika strategier för att skapa en relation till ungdomen och sju av åtta behandlare anser att relationskapande är en av de viktigaste strategierna för att hantera negativ påverkan mellan ungdomarna. *För mig, det är, relation, alliansen med eleven (Johan)*. Lisa säger att den viktigaste strategin som behandlaren kan använda sig av för att hantera och förhindra att ungdomarna påverkar varandra negativt är att skapa en bärande relation till ungdomen. *”Relation är A och O, skapa en bra relation i början så löser det mesta sig” (Lisa)*. Även Jonas menar att relation är någonting viktigt i att förhindra negativ påverkan mellan ungdomarna. *”Du måste ju bygga relation, det är A och O” (Jonas)*.

Behandlarna lyfter fram ett flertal exempel på när relationen mellan behandlare och ungdom spelar in när behandlarna försöker förhindra och hantera de situationer där ungdomarna påverkar varandra negativt.

Hur ska jag förklara, om jag jobbar, ingen av dem svär till mig, alla visar respekt. Säger jag någonting så gör de vad jag säger. Men hade någon annan, jag kan stå bredvid en annan personal som säger ”gör det” och då säger dom ”nej vi ska inte göra. Men när jag säger, därför jag har gett dem förtroende, jag lyssnar på dem, jag löser saker de vill ha lösta. Det är som med vilken människa som helst, om jag ber om hjälp och du inte hjälper mig, kommer jag att tappa mitt förtroende för dig (Jonas).

Den första grejen är att vi jobbar stenhårt med att skapa en relation med våra ungdomar. För det är ju det verktyget vi har. Vi har inga som helst tvångsåtgärder eller du vet, vi jobbar inte så. Vi har inga straff, vi har inga... du vet. Det finns inte i vår verktygslåda (Fatima).

5.3.2 Planera, Förebyggande arbete och Struktur

Alla behandlare berättar att en väl fungerande struktur, ett samarbete mellan behandlandepersonal, ett proaktiv/förebyggande arbete samt möjligheten till att planera arbetet som betydelsefulla faktorer när behandlarna ska försöka förhindra och hantera att ungdomarna påverkar varandra negativt under vistelsen och behandlingen på institutionen. *”Bra struktur och kompetent personal. Det gör att det blir en bra påverkning bland eleverna också, för det smittar av sig” (Mohamed)*.

Två av behandlarna kopplar även samman hur frekvent den negativa påverkan mellan ungdomarna är till hur personalgruppen och arbetsplatsen fungerar vid tillfället. *”Det beror liksom på personalen och arbetsplatsen. Är personalen bra och arbetsplatsen given och en bra miljö för ungdomar, då så har jag upplevt efter mina fyra års erfarenhet att det blir en god stämning även för eleverna” (Mohamed)*. Jonas och Mohamed säger att den institution där de arbetar har strukturella fördelar som underlättar behandlarnas arbete med att förhindra negativ påverkan mellan ungdomarna. Jonas uppfattar att det är mindre risk för negativ påverkan i en mindre grupp och större påverkan när gruppen blir större. Jonas säger att det är lättare att gömma negativ påverkan i en stor grupp jämfört med en liten. *”Färre killar påverkar varandra mindre, ju mer ju mindre har du koll” (Jonas)*.

Alla behandlare beskriver även olika mötesforum på institutionerna som viktiga för att hantera en negativ påverkan. Under intervjuerna beskriver behandlarna att de aktivt diskuterar kring den negativa påverkan som ungdomarna har på varandra, både vid olika mötesforum och under arbetets gång. ”*Det är mycket prat inom personalgruppen och det måste, jag tycker att det måste vara så liksom*” (Mohamed)

Jo, det pratar vi om, för det tänker jag, för det är väl det som är ett huvudfokus skulle jag vilja säga, eftersom vi jobbar relationellt. Nu ser vi den här konstellationen eller när vi ser att, oj nu, den här relationen är riktigt destruktiv, hur kan vi hjälpa de här två? (Karin).

Lisa anser att det är viktigt att behandlarna arbetar förebyggande gentemot den negativa påverkan som uppstår på institutionen samt att behandlarna samarbetar och tar upp problematiken kring negativ påverkan under sina arbetslagsmöten/planeringsmöten, speciellt under ”tuffa perioder” när ungdomarna i hög grad påverkar varandra negativ. Även Anders lyfter fram det förebyggande arbetet:

Jag tror det viktigaste är att man är proaktiv, för om det har blivit så att två grabbar hänger tillsammans och kanske gör dumma grejer, då kan det bli, då kan det bli svårare att lösa. Det är inte så många tonåringar som är, vi kan sitta och prata istället för att göra saker du tycker är roligt med en grabb du tycker är cool. Det är inte många som köper den (Anders).

Ytterligare än strategi som ett flertal behandlare tar upp är att ”ligga steget före”. Många behandlare berättar om vikten av att kunna förbereda och planera innan den aktuella situationen uppstår men även att ha vetskapen om hur behandlarna ska kunna bemöta och hantera situationen precis innan den händer. ”*Det handlar om att försöka ligga lite före*” (Anders). ”*Alltid steget för, alltid steget före*” (Mohamed). ”*Vi vill vara före på bollen, du vet, innan dom blir insugna i rökrutan och så är det igång*” (Fatima).

Sammanfattningsvis har behandlarna identifierat en mängd olika strategier för att hantera negativ påverkan mellan ungdomarna där relationsskapande är den strategi som behandlarna anser är mest betydelsefull och det är även den strategi som behandlarna ofta lyfter fram och reflekterar kring under intervjuerna.

5.4 Begreppet avvikandeträning

Sju av åtta behandlare svarade att de inte kände till fenomenet avvikandeträning (Mohamed tyckte sig komma ihåg att fenomenet nämnts under utbildningen). ”*Jag känner inte till att någon har pratat om det heller*” (Anders) Avvikandeträning? *Nej det har jag inte hört talas om, berätta! (Johan)* ”*Nej, det känner jag inte till*” (Fatima). När behandlarna får begreppet förklarad för sig berättar alla att det är någonting som de har upplevt ett flertal gånger under arbetet med ungdomarna på institution och att begreppet, utifrån hur det definieras i uppsatsen, beskriver många av de situationer som de berättat om under intervjuerna.

6 Analys

I detta avsnitt analyseras de huvudteman och subteman som introducerades i resultatavsnittet med stöd från Polanyi (1998), Collin (2010) och Haldin – Herrgårds (2005) teorier om *tyst* och *uttalad kunskap* samt utifrån den tidigare forskning som presenterats tidigare i uppsatsen. Avslutningsvis analyseras empirin övergripande med stöd av Argyris (1999) teorier om individer och institutioners lärande.

6.1 Påverkan

6.1.1 Påverkan och Omfattning

Utifrån behandlarnas beskrivningar och berättelser om avvikandeträningen och dess omfattning på de institutioner där behandlarna arbetar framkommer en bild av att avvikandeträning inte är mer omfattande än den positiva påverkan som sker mellan ungdomarna under behandling och vistelse på institutionerna. Denna tolkning av studiens material stämmer överens med vad tidigare forskning (Mager et al., 2005) kring ämnesområdet framhåller men går också emot vad tidigare forskning (Gottfredson, 2010, Dodge et al., 2006) inom ämnesområdet visar på. Forskningen är visserligen inte samstämmig och tolkningen blir att studies resultat är något som visar på likheter med tidigare forskning som gjorts på ämnesområdet. I likhet med tidigare forskning menar behandlarna att avvikandeträning sker under behandling och vistelse på institution men att denna avvikandeträning inte är mer omfattande än annan prosocial påverkan som uppstår mellan ungdomarna.

I studiens resultat framkommer också att behandlarna framhåller ungdomarnas gruppkonstellation som en faktor för hur ungdomarna påverkar varandra under behandling och vistelse på institutionen. Jag tolkar detta resultat som att ungdomarna påverkar varandra negativt i större omfattning när de blandas i grupper med stora gradskillnader i deras normbrytandebeteenden, dvs. när ungdomar med grövre normbrytandebeteenden som t.ex. bilstölder, drogförsäljning, misshandelsdomar, kraftig drogproblematik sätts samman med ungdomar med mindre allvarliga normbrytandebeteenden som t.ex. mindre drogproblematik, snatteri, problem med skolgången. Tidigare forskning om avvikandeträning visar på att gruppkonstellationen är en faktor som spelar in när fenomenet uppkommer och att behandlarna i denna studie då har stöd av tidigare forskning i sina beskrivningar av gruppkonstellationens betydelse (Dodge et al., 2006).

6.1.2 Behandlingstid

Dodge et al. (2006, s. 373) menar att den tid som spenderas på institution är en riskfaktor för avvikandeträning. De institutioner som erbjuder behandling för normbrytandebeteende är särskilt utsatta för denna riskfaktor då ungdomarna som är placerade på institution spenderar mycket tid med varandra och lite tid med andra ungdomar som inte uppvisar liknande normbrytande problematik. Dodge et al. (2006) menar att ungdomarna på så sätt skulle utsättas för en högre risk av negativ påverkan (avvikandeträning). I denna uppsats går behandlarnas beskrivningar av hur tiden på institutionen påverkar ungdomarnas risk och benägenhet för avvikandeträning och hur tidigare

forskning ser på denna faktor isär. Jag tolkar denna oenighet som ett exempel på tyst kunskap som inte forskningen kring ämnesområdet, lyckats identifiera och omvandla till uttalad kunskap. Eller kan det vara så att det endast handlar om situationella skillnader, dvs. att specifika omständigheter har gjort att detta är en faktor som endast några av behandlarna i denna studie har erfårit och på det sättet hamnat i studiens empiri? Eftersom en av studiens svagheter är just generaliseringen av resultatet vill jag vara försiktig med tolkningen av mitt resultat som om tidigare forskning har misslyckats med att identifiera ytterligare en aspekt av avvikandeträning.

6.2 Erfarenhet

6.2.1 Behandlares erfarenhet av negativ påverkan

I studiens resultat framkommer det att behandlarna har mycket erfarenhet av fenomenet avvikandeträning. Jag tolkar resultatet som en indikation på att avvikandeträning förekommer när ungdomar behandlas och vistas på institution. Alla behandlarna har erfarenhet av avvikandeträning och det är även något som frekvent diskuteras bland behandlarna. Här tycker jag mig kunna se ett tydligt exempel på Polanyis (1998) tysta dimension och att behandlarna besitter tyst kunskap kring avvikandeträning. Avvikandeträning är något som existerar på institutionerna men har inte blivit identifierat av institutionernas behandlingsstruktur. Avvikandeträning lyfts inte fram eller diskuteras på ett *strukturera/medvetet* sätt vid olika mötesforum på institutionen eller mellan behandlarna under det aktiva behandlingsarbetet. Jag förstår det som att behandlarna, omedvetet har skapat strategier för att hantera fenomenet och därför inte ser fenomenet som något som måste teoretiseras eller lyftas fram som en aktiv faktor under behandlingsarbetet. Till följd av att behandlarna skapat flera praktiska strategier för att hantera fenomenet uppkommer inte behovet av att ta reda på teori kring avvikandeträning och därmed göra fenomenet till uttalad kunskap.

6.2.2 Behandlares personliga erfarenhet

I denna studie beskriver två behandlare sina erfarenheter från att ha varit institutionsplaceringar under ungdomsåren som en faktor som har medfört ytterligare kunskap kring avvikandeträning som övriga behandlare på institutionerna inte har. Jag tycker mig även se, vid en jämförelse med övriga behandlares beskrivningar, att ingen annan behandlare reflekterar eller diskuterar fenomenet avvikandeträning på ett liknande sätt som de behandlare som har egen erfarenhet av behandling på institution. Det mest framträdande i dessa behandlares beskrivningar är deras nyanserade förståelse inför problematiken samt en förhöjd förmåga av att förutse vilka situationer där avvikandeträning gör sig gällande under behandling på institution. Polanyi (1998) beskriver tyst kunskap som en mångårig social inlärningsprocess och Collins (2010) beskriver att ”kollektiv tyst kunskap” handlar om social förmåga och som lärs in genom språket och det handlingsmönster som råder i de sociala grupperingar som individen ifråga rör sig i. Jag tolkar behandlarnas berättelser utifrån Polanyi (1998) och Collins (2010) som att dessa två behandlare via långa perioder då de rört sig i sociala grupperingar och vistats

i verksamheter där bland annat avvikandeträning varit en del av den sociala inlärningsprocessen. Språket och handlingar har lärts in utifrån beteendemönster som varit aktuella vid dessa sociala grupperingar, situationer och geografiska platser. Med tiden har behandlarna lärt in de mekanismer som styr fenomenet avvikandeträning på ett djupare plan än övriga behandlare som endast har sin yrkeserfarenhet att falla tillbaka på. Utifrån Haldin – Herrgård (2005) förstår jag denna kunskap om avvikandeträning som att behandlarna med egen erfarenhet har övat under så mycket längre tid på att upptäcka, använda och reflektera kring de mekanismer som styr avvikandeträning vilket i sin tur har lett till att de behandlarna blivit väldigt kunniga inom ämnesområdet.

6.3 Strategier för att hantera

Strategier för att hantera avvikandeträning är det område som behandlarna beskriver och berättar mest ingående om under intervjuerna. Jag tolkar det som dessa strategier upptar mycket av behandlarnas tankar och diskussioner vid arbetet på institutionerna. Alla behandlare beskriver att de pratar om avvikandeträning (fast de använder inte själva begreppet) vid de mötesforum som de har tillgång till och att de ofta lyfter problematiken med varandra under det aktiva arbetet på institutionen. Jag förstår det som att strategierna uppkommer utifrån behandlarnas praktiska erfarenheter vid sina olika arbeten inom behandling samt vid ett utbyte av erfarenheter som verkar ske under arbetes gång.

Dessa strategier som behandlarna beskriver under intervjuerna går att förstå genom att använda Polanyi (1998) och Collins (2010) teorier samt Haldin – Herrgård (2005) definitioner om tyst kunskap. Dels så tränar behandlarna sina praktiska färdigheter och även sin reflektiva förmåga kring avvikandeträning under arbetet på institutionerna. Detta ger både en förmåga att förstå när något gått fel samt öva upp en färdighet kring de olika strategierna som appliceras när mekanismerna kring avvikandeträning aktiveras mellan ungdomarna. Samtidigt indoktrineras behandlarna i den sociala inlärningsprocess som äger rum vid arbetet på institutionerna. Språk och handlingar fogas samman i arbetsgruppen och över tid så skapas nya handlingsmönster (strategier) som används och delas av behandlarna vid institutionerna utan att behandlarna riktigt är medvetna om att denna process sker.

6.3.1 Relation

Relation är den strategi som alla behandlare i studien anser vara en viktig faktor när avvikandeträning bland ungdomarna ska hanteras och bemötas. Behandlarna uttrycker sig på många olika sätt när det kommer till hur relation spelar in när behandlarna ska hantera avvikandeträning. De har även gett en mängd olika exempel på hur de går till väga när de skapar en relation till ungdomarna på institutionen. Under intervjuerna kommer behandlarna åtskilliga gånger tillbaka till just relationen med ungdomen som en viktig strategi. Jag tolkar det som att behandlarna har, utifrån sin tysta kunskap, omedvetet urskiljt relationskapandet som en viktig aspekt vid hanteringen av avvikandeträning och därmed övat den förmåga enligt Haldin – Herrgårds (2005) definition av hur tyst kunskap uppkommer.

Behandlarna har även utifrån Polanyi (1998) och Collins (2010) teorier påverkats och lärt sig av andra behandlare via sociala inlärningsprocesser (språk och handlingsmönster) att över tid hantera avvikandeträningens mekanismer. Att agera enligt hur andra behandlare i gruppen agerar och att följa de beteendemönster som anses fungera uppnår behandlarna sina kunskaper om avvikandeträning. Dodge et al. (2006) lyfter fram en viktig aspekt för att motverka avvikandeträning vid behandling och det är att höja ledarnas (i detta fall behandlarnas) expertis kring behandlingsarbetet. Dodge et al. (2006) menar att avvikandeträning går att hantera med stöd av en riktigt kunnig behandlare. Behandlaren kan då, vid hög expertis, avleda uppmärksamhet från avvikande beteende, återupprätta prosociala normer och respektera men även kontrollera deltagarna i behandlingen (i det här fallet ungdomarna). Det är höga krav som ställs på behandlarna som ska bedriva behandlingen på institutionerna. Men utifrån en ansats till att analysera detta fenomen, vad är det då som krävs för att bli den ledare/behandlare som Dodge et al. (2006) eftersöker? Min tolkning av dessa ”behandlingsexperter” är att behandlaren *relation* till ungdomen måste vara en viktig faktor då behandlarna ska utföra alla dessa kriterier under arbetet med ungdomarna. Jag tolkar behandlarnas beskrivningar i denna studie som om att de många gånger använder strategin *relation* under arbetet för att förebygga och hantera avvikandeträning. Denna strategi är något som behandlarna omedvetet använder sig av och att det är en strategi som de har lärt in via övning över tid. Behandlarnas olika erfarenheter kring avvikandeträning i arbetet och privatlivet har också haft en del i varför *relation* som strategi beskrivs som något de använder ofta i behandlingsarbetet med ungdomarna. Utifrån Polanyi (1998) och Collins (2010) teorier samt Haldin – Herrgård (2005) definitioner blir behandlarnas kunskap om *relation* som strategi för att hantera avvikandeträning snarlika de mekanismer som definierar tyst kunskap.

6.3.2 Planera, Förebyggande arbete samt Struktur

Behandlarna nämner att en välfungerande struktur på institutionerna är något som medför att arbetet med att hantera och arbeta förebyggande gentemot avvikandeträning förstärks. Denna insikt stämmer väl överens med den tidigare forskningen på ämnesområdet. Dodge et al. (2006) menar även att avvikandeträningen blir mer förekommande och starkare om ungdomarna på institutionen umgås under ostrukturerade former och utan personal som kan överse umgänget. Även här förstår jag denna insikt som att behandlarna utifrån Haldin – Herrgård (2005) tankar om att praktisk övning över tid skapar tyst kunskap och att behandlarna med stöd av den tysta kunskapen hantera fenomenet i praktiken. Insikten om strukturens behjälplighet vid hanteringen och det förebyggande arbete gentemot avvikandeträning tolkar jag även som en del av den socialiseringsprocess som Polanyi (1998) och Collins (2010) uppmärksammar när det kommer till hur tyst kunskap skapas och utvecklas. I texten ovan beskriver behandlarna att en väl fungerande struktur på institutionen leder till att avvikandeträning blir lättare att förebygga och hantera. Detta problematiserar det faktum att behandlarna tidigare i resultatet beskriver att det saknas en viss struktur vid olika mötesforum för att just hantera negativ påverkan mellan ungdomarna. Jag tolkar det som att strukturen på institutionerna skiljer sig åt och att det kan finnas en struktur vid vissa delar av behandlingen, t.ex. tydliga scheman

över aktiviteter på institutionen och god personaltäthet, samtidigt som att det inte finns en strukturell och teoretisk tanke för att hantera och bemöta avvikandeträning vid olika mötesforum där behandlingsarbetet planeras. Jag tolkar det även som att arbetet för att hantera avvikandeträning inte är en medveten process då behandlarna uppmärksammar struktur som något som fungerar vid vissa situationer i behandlingsarbetet, t.ex. personaltäthet, och inte i andra, t.ex. att det medvetet tas upp under möten och att behandlingsarbetet aktivt struktureras för att hantera avvikandeträning.

6.4 Begreppet avvikandeträning

I resultatavsnittet presenteras empiri från intervjuerna som visar på att respondenterna inte har kännedom om avvikandeträning som det begrepp som förklarar den negativa påverkan som ungdomarna har på varandra under behandling och vistelse på institution. Hur kommer det sig att respondenterna utan vetskap om tidigare forskning och teorier kring avvikandeträning trots allt har skapat en mängd olika strategier för att hantera och identifiera fenomenet i praktiken? Varifrån kommer kunskapen till strategierna? Min tolkning är att det rör sig om tyst, snarare än uttalad kunskap. Även om behandlarna inte har uttalad kunskap om fenomenet är det således, som presenteras ovan, tydligt att de har en varierad praktisk kunskap och erfarenhet av den mening som läggs i begreppet/fenomenet.

Jag tolkar behandlarnas sätt att formulerar sig som ett uttryck för kunskap som grundar sig i behandlarnas personliga erfarenheter, både från sitt privatliv men även erfarenheter från sitt yrkesutövande som behandlare på olika institutioner. Det behandlarna beskriver är inte kunskap som de tagit till sig från någon teori från ämnesområdet eller läst i den litteratur som finns på området. Detta går att förstå utifrån Haldin – Herrgård (2005) definition på tyst kunskap där hon menar att tyst kunskap är kunskap som efter mycket övning går att uppnå och som även är en kunskap där mycket träning gör så att jag inser när jag gör någonting som försvårar situationen. Om vi översätter detta till behandlarnas sätt att hantera avvikandeträning blir det tydligare hur de har övat på sina strategier under flera år av arbetslivserfarenhet av behandlingsarbete på olika institutioner.

Jag tycker att det blir ännu tydligare när det kommer till hur de behandlare som har egen erfarenhet av behandling och vistelse på institution beskriver sin tankar och erfarenheter om avvikandeträning. Egna erfarenheter från liknande situationer och/eller en liknande bakgrund som ungdomarna på institutionerna kan öka Polanyis (1998) ”tysta dimension av kunskap” kring avvikandeträning.

6.5 Övergripande analys

I ett försök att tolka hur behandlarnas kunskaper påverkar utvecklingen av de strategier som används för att hantera avvikandeträning kommer detta avsnitt analysera med stöd från Argyris (1999) teorier om individer och institutioners lärande. Utifrån studiens resultat går det att hävda att behandlarna besitter tyst kunskap kring avvikandeträning och att de förvaltar denna kunskap på olika sätt. Det som

framkommer under intervjuerna med behandlarna är att en tydlig struktur skulle vara till stöd under arbetet för att avvikandeträning. Hur kommer det sig då att behandlarna inte mer aktivt skapar en övergripande struktur för att hantera fenomenet på institutionen? Utifrån studiens resultat görs tolkningen att det inte finns en aktiv och medvetet struktur/handlingsplan för att hantera avvikandeträning på institutionerna. Institutionerna har inte identifierat avvikandeträning som ett aktuellt problem som behöver åtgärdas i behandlingsarbetet eller tas med i behandlingsstrukturen. Istället återfinns en mängd fungerande strategier för att hantera fenomenet men som inte sker på ett medvetet plan där behandlarna och ledningen på institutionen aktivt planera och agerar för att förebygga avvikandeträning. De strategier som behandlarna tar upp under intervjuerna fungera många gånger "här och nu". Det som komplicerar situationen en aning är att behandlarna även är medvetna om vilka strategier som skulle förbättra det förebyggandet arbetet för att hantera avvikandeträning, t.ex. struktur men på grund av okänd faktor inte väljer att genomföra strategierna i praktiken. Argyris (1999) single- loop learning skulle kunna förklara hur det kommer sig att strategier för att hantera avvikandeträning inte struktureras och/eller medvetet utvecklas på institutionerna. Behandlarna fastnar i single- loop learning där institutionernas regering variables, institutionernas behandlingsnorm och struktur, inte ifrågasätts och behandlarna lämnas att lösa problemet här och nu. På det sättet hamnar behandlarna hela tiden i en problemlösning som endast innefattar den befintliga struktur och norm som råder på institutionen. Enligt Argyris (1999) leder inte denna hantering/problemlösning till att strategier för att hantera avvikandeträningen blir mer effektiva eftersom de grundläggande strukturerna och normerna på institutionen inte förändras. På så sätt medför single- loop learning till att behandlarna fortsätter att vara både medvetna och omedvetna kring avvikandeträning på institutionen samt att behandlingsnormer och strukturer inte förändras till att hantera fenomenet på ett mer effektivt sätt. Detta leder i sin tur till att mindre effektiva strategier för att hantera avvikandeträning utvecklas. För att behandlarna ska komma ur denna single- loop learning behöver de istället uppmärksammas på Argyris (1999) teori om double- loop learning. Med stöd av double- loop learning skulle behandlarna *först* ifrågasätta och eventuellt förändrar strukturen och behandlingsnormen på institutionen innan de börjar arbeta med att hantera fenomenet. Med detta menas till exempel att behandlarna belyser vikten av att på ett strukturerat och medvetet sätt lyfta avvikandeträning under diskussioner och möten på institutionen, att behandlarna lyfter fram sina erfarenheter och strategier för att hantera fenomenet för att på så sätt visa på förbättringsområden i behandlingsstrukturen och även ifrågasätta vissa behandlingsnormer som uppenbart försvårar arbetet med att hantera avvikandeträning på institutionerna. Om behandlarna aktivt använde sig av double- loop learning när de hanterar avvikandeträning skulle det kunna medföra att strategierna för att hantera avvikandeträning skulle effektiviseras och att institutionen på ett mer effektivt sätt kunde plocka upp behandlarnas tysta kunskap kring avvikandeträning och implementera den i behandlingsarbetet mer effektivt än i nuläget.

7 Slutsatser

Syftet med studien har varit att undersöka behandlande personals perspektiv och kunskap om avvikandeträning vid institutioner för ungdomar med normbrytande beteende. Under arbetet har ett flertal brister i studiens metodologi lett till svårigheter med att upprätthålla en hög validitet, reliabilitet och framförallt när det kommer till möjligheten att generalisera studiens slutsatser. Trots dessa brister i studiens metodologi kommer följande slutsatser presenteras.

Behandlarna hävdar att avvikandeträning förekommer på institutionerna och de besitter även en mängd kunskap och erfarenhet om avvikandeträning. Behandlarna påvisar dock en brist på ren teoretisk kunskap/forskning, dvs. uttalad kunskap, kring avvikandeträning.

Ur analysen framkommer även att behandlarna inte anser att avvikandeträning förekommer i lika stor utsträckning som prosocial inläring på institutionerna. Detta både stämmer överens och går emot vad tidigare forskning på ämnesområdet kommit fram till och kan problematiseras med det faktum att behandlarnas erfarenhet och kunskap måste uppstå ifrån en omfattande exponering av avvikandeträning i arbetet med ungdomarna då behandlarna inte besitter uttalad kunskap om fenomenet.

Behandlarna har sammantaget mycket erfarenhet och kunskap om att hantera avvikandeträning men i analysen går det att hitta tendenser som pekar på att avvikandeträning som fenomen inte är identifierat och implementerat i behandlingsstrukturen på institutionerna. Med stöd av Argyris (1999) teori om single- loop learning och utifrån behandlarnas beskrivningar av institutionernas strukturella förutsättningar urskiljs även här en tendens till att institutionernas strukturella förutsättningar och behandlingsnormer förhindrar en utveckling av mer effektiva strategier för att hantera avvikandeträning.

En ytterligare slutsats som kan dras utifrån studien är att behandlarnas insikter kring de mekanismer som styr avvikandeträning ofta stämmer överens med vad tidigare forskning har identifierat kring fenomenet. En tydlig skillnad mellan tidigare forskning och denna studies resultat är att behandlarna anser att en längre behandlingstid är en fördel för ungdomen och tidigare forskning hävdar att en längre behandlingstid är en nackdel.

Ur analysen går det även att påvisa en skillnad mellan behandlare som har personlig erfarenhet kring institutionsbehandling och de som inte har det. De behandlare som har personlig erfarenhet av institutionsbehandling uppvisar i högre grad mer kunskap om fenomenets mekanismer.

Avslutningsvis dras slutsatsen att behandlarna använder sig av ett flertal olika strategier för att hantera avvikandeträning på institutionerna. Den strategi som samtliga arbetare använder sig av och som behandlarna uppfattar som mest effektiv för att förebygga och hantera avvikandeträning är relationsskapande.

8 Diskussion

Arbetet med denna uppsats har resulterat i att en mängd empiri om ämnesområdet har framkommit. Utifrån de intressanta tankegångar som studien har gett upphov till kommer följande frågor och tankar kring fenomenet presenteras.

Finns det ett behov av att institutionssystemet och behandlingsstrategierna förändras i enlighet med Argyris (1999) teorier om single- och double loop learning? Är det möjligt att institutionerna kan lära sig själva och inte är i behov av forskningen kring avvikandeträning på samma sätt? Det kanske inte räcker med att forskningen kring avvikandeträning medvetandegörs för behandlarna utan att själva strukturen på institutionerna måste förändras. Detta skulle även stämma överens med vad tidigare forskning anser om strukturen kring behandlingsinsatserna. Dessa frågor leder in på hur väl institutionerna fungerar och hur behandling för ungdomar med normbrytande beteende bedrivs i Sverige. Även om det i nuläget inte är möjligt att förändra detta system i grunden går det att tydliggöra bristerna med systemet (institutionsbehandlingarna) och på det sättet skapa bättre praktiska strukturer och strategier som behandlarna kan använda i sitt arbete med ungdomarna. Hur skulle en förändring som beskrivs ovan gå att genomföra i praktiken? Argyris (1999) teorier om individers och organisationers lärande går hand i hand med forskaren Karen Healys (2014) tankar om hur praktikern, i det här fallet behandlaren, skulle kunna förändra situationen på institutionen och även utveckla sina egna kunskaper. Healy (2014) lyfter fram några frågor som är inspirerade utifrån Schöns reflektiva tradition och som skulle kunna vara behjälpliga när den praktiska kunskapen om avvikandeträning ska analyseras och utvecklas. Frågorna är formulerade på följande sätt: Vilka element från min praktiska erfarenhet kan vara behjälpliga för att förstå och besvara denna situation? Hur förstår framträdande intressenter denna situation och hur passar det, berikar eller förvirrar det min förståelse för det situationen? Vilken konkreta eller kontextbaserad kunskap är viktig för att förstå denna situation? Har jag tillgång till denna kunskap? Om inte, hur får jag tillgång till denna kunskap? Vilken kapacitet har jag och brukaren med oss för att hantera situationen? Vilka resurser och möjligheter har min praktiska kontext, institutionsmiljön inräknat, att erbjuda för att hantera situationen? Healys (2014) frågor skulle kunna leda behandlarna vidare till Argyris (1999) teori om double- loop learning och på det sättet utveckla och effektivisera behandlarnas och institutionernas strategier för att hantera avvikandeträning. Även Dodge et al. (2006) nämner rekommendationer och lösningar som skulle förbättra behandlare och institutioners möjligheter att hantera fenomenet avvikandeträning. Här presenteras ett urval av rekommendationer.

- Se över de behandlingsmetoder som används på institutionerna. Är det möjligt att använda metoder som inte sätter samman ungdomar med normbrytande beteende?
- Mer fortbildning för den behandlingspersonal som arbetar med ungdomarna.
- Korta ner ungdomarnas behandlingstid på institutionerna.
- Individuella och förebyggande behandlingsinterventioner istället för institutionsbehandling.

- Att ungdomarna blir placerade på kvalificerade familjehem istället för på institution

Dessa rekommendationer upplever jag som relativt allmänna men likaväl rekommendationer som ger en riktning åt vilket håll en behandlingsintervention som inte medför en högre risk för avvikandeträning skulle kunna se ut.

8.1 Vidare forskning

Den forskningsfråga som jag upprepade gånger ställde till mig själv var; Hur omfattande är avvikandeträning på institutioner för behandling av ungdomar i Sverige? Studiens resultat visar på att avvikandeträning inte förekommer i samma utsträckning som i den internationella forskningen. Självfallet är inte forskningen kring avvikandeträning samstämmig men utifrån behandlarnas beskrivningar i denna studie och de mekanismer som tidigare forskning har identifierat så tycker jag mig finna tendenser och samband som visar på att avvikandeträning skulle kunna vara mer utbrett än vad som framkommer i den här studien. Det finns för närvarande *ingen* forskning kring avvikandeträning vid institutionsbehandling av ungdomar med normbrytande beteende i Sverige vilket skulle behöva åtgärdas omgående med tanke på hur många ungdomar som idag är placerade på olika institutioner i Sverige. Vilken svensk forskning kring ämnesområdet skulle vara mest aktuell i nuläget? Utifrån denna studie och med tanke på den tidigare forskning som finns på ämnesområdet skulle en studie som undersöker ungdomarnas upplevelser av avvikandeträning vara nödvändig. När jag under intervjuerna lyssnade på respondenterna med personlig erfarenhet av att vara placerade på institution beskrivningar av avvikandeträning upplevdes ungdomarnas perspektiv som mest angeläget att undersöka. Ytterligare intressant forskning kring fenomenet skulle vara hur svenska institutionernas behandlingsnormer och behandlingsstrukturer ser ut. Gissningsvis ser alla institutioner olika ut men det är ytterligare en aspekt av avvikandeträning som är intressant att undersöka. Finns det en behandlingsnorm eller ett strukturellt problem som förhindrar att effektiva strategier används och utvecklas på institutionerna? En faktor som antagligen har stor inverkan på institutionernas behandlingsnormer och strukturer är de ekonomiska förutsättningar institutionerna har för ett effektivt behandlingsarbete.

Även den tidigare forskningen inom ämnesområdet lyfter fram förslag på vidare forskning. Osgood och O'Neill (2006) tar upp några punkter som upplevs som relevanta för att motivera vidare forskning kring avvikandeträning vid institutionsvård. 1) För att utveckla behandlingsmetoder på institutioner. 2) För att utveckla strategier för att hantera och arbeta förebyggande gentemot avvikandeträning. 3) För att skapa en mer omfattande medvetenhet kring fenomenet.

Det finns en mängd olika aspekter av avvikandeträning som skulle behöva forskas vidare på, framför allt i Sverige, och förhoppningsvis har denna uppsats inspirerat till att vidare forskningen inom ämnesområdet.

9 Litteraturlista

- Andershed, H., Andershed, A-K., & Söderholm Carpelan, K. (red.) (2010). *Ungdomar som begår brott: vilka insatser fungerar?.* (1. uppl.) Stockholm: Gothia.
- Argyris, C. (1999). *On organizational learning.* (2. ed.) Oxford: Blackwell.
- Backman, J. (2008). *Rapporter och uppsatser.* (2., uppdaterade [och utök.]. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, G. (2012). *Kriminalitet som livsstil.* (5., rev. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Bryman A. *Samhällsvetenskapliga metoder.* 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber; 2011.
- Collins, H.M. (2010). *Tacit and explicit knowledge.* Chicago: The University of Chicago Press.
- Conduct Problems: Is Aggregation Harmful or Helpful? *Journal of Abnormal Child Psychology*, Vol. 33, (3), pp. 349–362. doi: 10.1007/s10802-005-3572-6.
- Dishion, T. J., McCord, J. & Poulin, F. (1999). When intervention harm: Peer groups and problem behavior. *American Psychologist*, vol. 54 (9), 755-764. Hämtad från databasen ESH Discovery.
- Dodge, K.A., Dishion, T.J. & Lansford, J.E. (Ed.) (2006). *Deviant peer influences in programs for youth: problems and solutions.* New York: Guilford Press.
- Dodge, K. A., Dishion, T. J. & Lansford, J. E. (2006). Findings and Recommendations: A Blueprint to Minimize Deviant Peer Influence in Youth Interventions an Programs. In K. A. Dodge, T. J. Dishion & J. E. Lansford (Ed.), *Deviant Peer Influences in Programs for Youth* (pp.366-394). New York: The Guilford press.
- Gottfredson, D. C. (2010). Deviancy training: understanding how preventive interventions harm. *J Exp Criminol*, 6:229–243. doi:10.1007/s11292-010-9101-9.
- Gudmundsdóttir, E. & Nordqvist, S. (2011). *Ett år efter avslutad behandling: uppföljning av ungdomar utskrivna från SiS 2007.* Stockholm: Statens institutionsstyrelse (SiS).

- Haldin-Herrgård, T. (2005). Hur höra tyst kunskap?: utveckling av en metod för studier av tyst kunnande. Helsingfors: Svenska Handelshögskolan.
- Healy, K. (2014). *Social work theories in context: creating frameworks for practice*. (2 ed.) Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, S., Lilja, J. & Mannheimer, K. (red.) (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Levin, C. (1997) *Ungdomar i tvångsvård. Råbyundersökningen 1994. Rapport 2 1997*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse.
- Lindgren, S-Å., Björk, M., Ekbrand, H., Persson, S. & Uhnöo, S. (2013). *Barn/ungdomar som anlägger brand – orsaker och motåtgärder*. Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Göteborgs universitet.
- McCord, J. (1978). A thirty-year follow-up of treatment effects. *The American Psychologist*, 33(3), 284– 289.
- Mager, W., Milich, R., Harris, M. J. & Howard, A. (2005). *Intervention Groups for Adolescents With*
- Molander, B. (1996). *Kunskap i handling*. (2., omarb. uppl.) Göteborg: Daidalos.
- Osgood, W. & O'Neill, L. (2006). Peer Effects in Juvenile Justice. In K. A. Dodge, T. J. Dishion & J. E. Lansford (Ed.), *Deviant Peer Influences in Programs for Youth* (pp.141-161). New York: The Guilford press.
- Palm, J. (2003). *Ungdomarnas upplevelse av slutna ungdomsvård: en jämförelse med LVU-placeringar och fängelse*. Stockholm: Statens institutionsstyr. (SiS).
- Persson, S. (2013). *Att släcka innan det brinner: en utvärdering av socialt brandförebyggande insatser*. Göteborg: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Göteborgs universitet.
- Persson, S., Uhnöo, S., Ekbrand, H., Thodelius, C. & Lindgren, S-Å., (2013). *Utvärdering av kommuners arbete mot anlagda skolbränder*. Göteborg: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Göteborgs universitet.

- Polanyi, M. (1998[1962]). *Personal knowledge: towards a post-critical philosophy*. (Repr. (with corr.)). London: Routledge.
- Shapiro, C. J., Smith, B. H., Malone, P. S. & Collaro, A. L. (2010). Natural Experiment in Deviant Peer Exposure and Youth Recidivism. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 39(2), 242–251. doi:10.1080/15374410903532635.
- Sohlberg, P. & Sohlberg, B. (2013). *Kunskapens former: vetenskapsteori och forskningsmetod*. (3., [kompletterade och utvidgade] uppl.) Stockholm: Liber.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet
- Watt Boolsen, M. (2007). *Kvalitativa analyser: [forskningsprocess, människa, samhälle]*. (1. uppl.) Malmö: Gleerup.
- Welsh, B. C. & Rocque, M. (2014). When crime prevention harms: a review of systematic reviews. *J Exp Criminol*, 10:245–266 doi:10.1007/s11292-014-9199-2

Bilaga 1 – Informationsbrev

Ersta Sköndal högskola

Institutionen för socialvetenskap

Stockholm 9 april 2017

Hej!

Jag heter Martin Wallén och går socionomprogrammet på Ersta Sköndal Bräcke högskola. Jag arbetar just nu med min kandidatuppsats och syftet med studien är att få ökad kunskap om behandlares erfarenheter och tankar om hur ungdomar påverkar varandra under behandling på institution (HVB).

Jag skickar detta brev till dig då personalen på den institution du arbetar för kan hjälpa till att svara på studiens syfte och frågeställningar samt att er målgrupp stämmer överens med den målgrupp som är utvald för denna studie.

Jag kommer att, via intervjuer, göra en ansats till att undersöka behandlares (personals) tankar och erfarenheter kring hur ungdomar påverkar varandra under behandling på institution (HVB). Jag skulle vilja göra två intervjuer med två olika behandlare (personal) som aktivt arbetar tillsammans med de ungdomar som ni har placerade hos er.

Intervjun kommer att ta cirka en timme och kommer att spelas in. Det är enbart jag som kommer att lyssna på intervjuerna och när uppsatsen är klar kommer det inspelade materialet raderas. Det kommer inte att framgå i uppsatsen vem det är som intervjuas eller vilken institution det handlar om. Materialet som framkommer under dessa intervjuer kommer att avidentifieras och varken intervjupersons eller institutionens identitet kommer att framgå i den slutgiltiga uppsatsen. I texten kommer det t.ex. att stå ”Behandlare 1, 2 osv.” samt ”HVB A, HVB B osv.”

Det är helt frivilligt att delta i studien och intervjun kan när som helst avbrytas om respondenten känner att hen inte längre vill delta. Det är även möjligt att avstå från att svara på vissa frågor som respondenten inte vill svara på grund av olika anledningar. Intervjun genomförs på den tid och plats som passar dig/er (respondenten) bäst.

Jag vill särskilt framhålla att syftet med studien inte är att exponera eller ”testa” personal eller verksamheter på något vis. Frågeställningarna i studien samt intervjufrågorna har inget ”facit” utan tyngdpunkten ligger på att tolka resonera kring de svar jag erhåller från respondenterna. Om ni kan tänka er att ställa upp på dessa intervjuer och/eller har frågor eller funderingar så får ni gärna kontakta mig på: 073-9250348 eller martin.wallen@student.esh.se

Med vänlig hälsning
Martin Wallén

Bilaga 2 – Brev till forskare

ERSTA
SKÖNDAL
BRÄCKE
HÖGSKOLA

Ersta Sköndal högskola

Institutionen för socialvetenskap

Hej!

Jag heter Martin Wallén och studerar till socionom på Ersta Bräcke Sköndal högskola. Jag arbetar just nu med min kandidatuppsats och har valt att undersöka behandlares erfarenheter och kunskap om avvikandeträning samt hur behandlarna tänker sig att avvikandeträning kan påverka behandlingen av ungdomar placerade vid HVB - hem.

Min litteratursökning har tyvärr inte visat på att det finns någon svensk (nationell) forskning kring avvikandeträning (deviancy training). Det verkar däremot finnas mycket internationell forskning.

Ditt namn har återkommande dykt upp i den litteratur som jag har läst kring ämnet och det är därför jag skickar detta mail till dig.

Är det något jag har missat, en forskare, teori eller studie som kan belysa avvikandeträning och dess effekter på behandling av kriminella barn/ungdomar/vuxna här i Sverige?

Har du även några kortfattade råd som kan vägleda mig under mitt arbete skulle det mottas med stor uppskattning.

Med vänliga hälsningar

Martin

Bilaga 3 – Intervjuguide

Intervjufrågor

Bakgrund

Hur många ungdomar bor här samtidigt?

Hur länge brukar de stanna?

Vilka orsaker gör att de hamnar här?

Hur stor är personalgruppen?

Vilka behandlingsinsatser jobbar ni med?

Har ni handledning? Om ja, vilken slags handledning isf?

Hur länge har du arbetat på institutionen?

Vilken befattning har du på institutionen?

Hur gammal är du?

Tankar om avvikandeträning

Beskriv dina tankar om hur ungdomarna påverkar varandra under behandlingsarbetet? Positivt och negativt? Anser du att ungdomarna kan påverka varandra negativt under vistelsen på institutionen?

I vilken omfattning tror du att ungdomarna påverkar varandra negativt under vistelsen på institutionen?

Vad är det som gör att ungdomarna påverkar varandra negativ under vistelsen på institutionen (orsakerna)? Beskriv hur du tror att denna negativa påverkan (avvikandeträning) uppstår? Vad tror du denna ”påverkan” beror på?

Erfarenhet

Vilken egen erfarenhet har du av att ungdomarna påverkar varandra negativt eller positivt under behandling på HVB?

Vilken erfarenhet har du av att andra behandlare/kollegor på institutionen har nämnt att ungdomarna påverkar varandra negativt eller positivt?

Vilken erfarenhet har du av att ungdomarna själva beskriver att de påverkar varandra negativ eller positivt?

Hantera

Vad anser du är viktigt för att undvika att ungdomarna lär varandra saker som förvärrar situationen/problematiken för ungdomen? Vad kan behandlaren göra konkret för att undvika att ungdomarna lär varandra saker/beteenden som förvärrar ungdomens situation/problematik?

Vilka risker kan du identifiera med att ungdomar lever tillsammans på institutionen?

Vilka fördelar ser du med att ungdomar lever tillsammans på institutionen?

Vilka lösningar/strategier använder du dig av för att ungdomar inte ska påverka varandra negativt under vistelsen på institutionen? Vilka lösningar/strategier skulle du tro fungerar i praktiken? Vilka lösningar/strategier har ni gemensamt kommit fram till på institutionen?

Hur upplever du att du får stöd från ledningen i arbetet med att ungdomarna inte ska påverka varandra negativt?

Avslutande frågor

Har du hört talas om fenomenet ”avvikandeträning” (deviancy training) under de åren du har arbetat behandlande?

Tror du att avvikandeträning existerar?

Vilken utbildning har du?

Nämndes avvikandeträning under utbildning till .... (beroende på vilken utbildning de nu har)?

Vad har du arbetat med tidigare och var har du arbetat tidigare?

Är det något du vill tillägga? Är det något jag har missat att fråga dig?

Kan jag höra av mig till dig om jag kommer på att det är något som jag har glömt att fråga dig?

Bilaga 4 – Teoretisk modell, Single- and Double loop learning

